

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE
TÜRKİYE ARASINDA ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL DAVRANIŞLARI
VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞI:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

Muhammed Enes PAYVEREN

**Yüksek Lisans Tezi
Muhasebe ve Finansman Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSMAN ANA BİLİM DALI

Muhammed Enes PAYVEREN

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE TÜRKİYE ARASINDA
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL DAVRANIŞLARI VE
FİNANSAL OKURYAZARLIĞI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN

ERZURUM- 2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE TÜRKİYE ARASINDA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL DAVRANIŞLARI VE FİNANSAL OKURYAZARLIĞI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ X Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

Muhammed Enes PAYVEREN

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN danışmanlığında, Muhammed Enes PAYVEREN tarafından hazırlanan bu çalışma 04/ 07 / 2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Muhammet ÖZCAN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Almabrok F AHMİD

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

OF27b_V4_03.11.2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	V
TABLolar DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
I. LİTERATÜR TARAMASI.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE ÖNEMİ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI.....	10
1.1.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tanımlar	11
1.1.2. Finansal Eğitim ve Okuryazarlık.....	12
1.1.3. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	15
1.1.3.1. Finansal Sistem Nedir?	16
1.1.3.2. İyi Finansal Planlar Yapabilmek	18
1.1.3.3. Parayı İyi Yönetebilmek.....	21
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ	22
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Gerekli Olma Nedenleri	24
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile İçin Önemi	27
1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ekonomi Ve Finansal Sistem Açısından Önemi	30

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL AÇIDAN FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL TUTUM

2.1. FİNANSAL DAVRANIŞ	33
2.2. FİNANSAL TUTUM	35
2.3. FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL TUTUM İLİŞKİSİ.....	37
2.4. FİNANSAL DAVRANIŞ VE TUTUMUN ÖNEMİ.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

3.1. FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR.....	40
3.1.1. Dünya Bankası Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	40
3.1.2. OECD Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	42
3.1.3. Uluslararası Diğer Kuruluşlar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	45
3.1.4. Amerika Birleşik Devletinin Yaptığı Çalışmalar	46
3.2. TÜRKİYEDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSAL ÇALIŞMALAR.....	49
3.2.1. Bakanlıklar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	49
3.2.5. TCMB Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	50
3.2.6. SPK Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	51
3.2.7. BDDK Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	53
3.2.8. BIST Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	54
3.2.9. TSPB Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	55
3.2.10. FODER ve Habitat Derneği Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	57
3.2.11. Bankalar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar	58
3.3. ANALİZLER.....	60
GENEL SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA	77
ÖZGEÇMİŞ.....	86

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE TÜRKİYE ARASINDA ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL DAVRANIŞLARI VE FİNANSAL
OKURYAZARLIĞI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ****Muhammed Enes PAYVEREN****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN****2024, 86 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN**

Günümüzde yaşanan ekonomik gelişmeler ve finansal serbestleşme, bireylerin finansal sisteme katılımını ve adaptasyonunu artırmış; bunun sonucunda finansal karar alma süreçleri karmaşıklaşmıştır. Bu durum, finansal okuryazarlığın önemini daha da vurgulamaktadır. Piyasaları anlamak ve ulusal ile uluslararası ekonomilerin etkinlik ve gelişimini öngörmek, finansal okuryazarlığı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kritik bir kavram haline getirmiştir. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri, sadece kendi günlük yaşamlarını değil, aynı zamanda toplumsal olarak finansal sistemin etkinliğini ve verimliliğini de etkiler. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması, önce hanehalkı düzeyinde, ardından ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın amacı Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının belirlenmesi ve bazı demografik özelliklere göre anlamlı farklılıklarının karşılaştırılarak ortaya konulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutumlar, Finansal Davranış, Üniversite Öğrencileri, Gençlik ve Finans, Finansal Karar Alma

ABSTRACT**MASTER THESIS****FINANCIAL BEHAVIOR AND FINANCIAL LITERACY OF UNIVERSITY
STUDENTS BETWEEN THE UNITED STATES AND TÜRKİYE: A
COMPARATIVE ANALYSIS****Muhammed Enes PAYVEREN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ensar AĞIRMAN****2024, 86 pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Ensar AĞIRMAN**

Recent economic developments and financial liberalization have increased individuals' participation in and adaptation to the financial system, resulting in more complex financial decision-making processes. This situation further underscores the importance of financial literacy. Understanding markets and forecasting the effectiveness and development of national and international economies have made financial literacy a critical concept on both individual and societal levels. The level of financial literacy among individuals affects not only their daily lives but also the overall effectiveness and efficiency of the financial system. Therefore, increasing financial literacy levels is of great importance first at the household level and then for the national economy. The aim of this study is to determine the financial literacy attitudes and behaviors of university students in the United States and Turkey and to identify and compare significant differences based on certain demographic characteristics.

Keywords: Financial Literacy, Financial Attitudes, Financial Behavior, University Students, Youth and Finance, Financial Decision Making

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

- OECD:** Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma örgütü
- BDDK:** Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
- TMSF:** Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- SPK:** Sermaye Piyasası Kurulu
- TBB:** Türkiye Bankalar Birliği
- PISA:** Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
- UFA:** Evrensel Finansal Erişim
- CMF:** Finansal Piyasalar Komitesi
- INFE:** Uluslararası Finansal Eğitim Ağı
- CYFI:** Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Finans Kurumu
- ASEC:** Amerika Tasarruf Eğitim Konseyi
- OFE:** Finansal Eğitim Ofisi
- FED:** Fedaral Rezerv Bankası
- PACFL:** Finansal Okuryazarlık Danışma Merkezi
- CEE:** Ekonomik Eğitim Konseyi
- IPT:** Yatırımcı Koruma Vakfı
- TSPB:** Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
- FODER:** Finansal Okuryazarlık Ve Erişim Derneği
- BIST:** Borsa İstanbul
- TEB:** Türkiye Ekonomi Bankası
- DNB:** Dutch Bank

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Kişisel Bilanço Şeması.....	19
Tablo 1.2. Finansal Planla İlgili Örnek Sorular.....	21
Tablo 2.1. Finansal Davranış Skoru	34
Tablo 2.2. Finansal Tutum Skoru	36
Tablo 3.1. Finansal Tutum	63
Tablo 3.2. Cinsiyet Gruplarına Göre Analiz	65
Tablo 3.3. Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Analiz	66
Tablo 3.5. Cinsiyet Bazında Karşılaştırma (Türkiye)	69
Tablo 3.6. Cinsiyet Bazında Karşılaştırma (Amerika)	69
Tablo 3.7. Eğitim Düzeyi Bazında Karşılaştırma (Türkiye)	70
Tablo 3.8. Eğitim Düzeyi Bazında Karşılaştırma (Amerika).....	72

ÖNSÖZ

Tez olarak sunmuş olduğum bu çalışma Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN yöneticiliğinde, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, çok değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam değerli zamanını ayırıp bana sabırla ve büyük bir ilgiyle faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, bir problemle karşı karşıya kaldığım da her zaman yanımda olan, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da her zaman destekçim olan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Ensar AĞIRMAN hocama teşekkürleri bir borç bilirim. Aynı zamanda bu süreçte bana destek veren diğer bütün hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca bütün eğitim hayatım boyunca maddi, manevi desteğini esirgemeyen babam Recayi PAYVEREN ve annem Canan PAYVEREN de teşekkürleri bir borç bilirim.

Erzurum 2024

M. Enes PAYVEREN

GİRİŞ

Son yıllarda finansal okuryazarlık, ekonomik belirsizlikler ve finansal serbestleşme ile bireylerin finansal karar alma süreçlerinde kritik bir rol oynamaya başlamıştır." Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal kararlarını bilinçli bir şekilde yapabilmelerini sağlayan bilgi ve beceriler bütünüdür. Bu beceriler, ekonomik kararların etkinliğini ve bireylerin finansal refahını doğrudan etkileyebilir. Ancak, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık seviyelerinin farklılık gösterip göstermediği ve bu farklılıkların demografik özelliklere bağlı olarak nasıl değiştiği konusunda yeterli bilgi mevcut değildir. Bu çalışmanın amacı, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını belirlemek ve bazı demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkları karşılaştırarak ortaya koymaktır. Bu araştırma, finansal okuryazarlığın uluslararası düzeyde nasıl değiştiğini anlamak için önemli bir veri sağlayacak ve üniversite öğrencileri arasında finansal eğitim stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Birinci bölümde finansal okuryazarlık kavramına yoğunlaşarak detaylı araştırmalar yapılmış finansal okuryazarlık, finansal eğitim, özellikleri ve gereksinimlerini barındırmaktadır. İkinci bölümde ise finansal davranış ve finansal tutum üzerinde tanım ve iki ülke tanımları yapılmış ve örnekler verilmiştir. Üçüncü bölümde finansal okuryazarlık ve finansal davranış ile ilgili yapılan yerli ve yabancı çalışmaları ve kuruluşların yaptığı etkinlik ve eğitimlere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Türkiye'de öğretim gören üniversite öğrencilerine yapılan anket çalışmasından, bulgulardan ve çıkan analiz sonuçları yer almaktadır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle yurt dışındaki çalışmaların çoğunluğunu Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmaların oluşturduğunu ve bu çalışmalarda daha çok finansal okuryazarlık ve finansal davranış kavramları üzerinde odaklandıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda genellikle finansal tutum kavramının finansal okuryazarlık kavramının alt bileşenleri olarak değerlendirilip incelenmiştir

Bernheim ve Garrett (2003) tarafından yapılan araştırma, düşük gelirli ve düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin finansal danışmanlık ve eğitim programlarına katıldıklarında daha etkili finansal kararlar alabildiklerini ortaya koymuştur.

Lusardi (2008) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırma, belirli demografik gruplar arasında finansal okuryazarlık oranlarını incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, özellikle düşük eğitim düzeyine sahip bireyler, Afrikalı Amerikalılar ve Hispaniklerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Lusardi ve tufano (2015), tarafından borç okuryazarlığı düzeyi düşük olan kişilerin daha yüksek maliyetli borçları kullandıklarını belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlık konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bireylerin, borç maliyetlerini doğru değerlendiremedikleri için daha yüksek maliyetli borçları tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Lusardi ve diğerleri (2010), çalışmalarında nüfusun faiz, enflasyon ve risk dağılımı gibi kavramlarda bilgi eksiklikleri olduğunu, bu nedenle finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Lusardi ve Mitchell (2011), Amerika'da gençlerin, yaşlıların, kadınların ve düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin finansal okuryazarlık oranının düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Atkinson ve Messy (2012), OECD ülkelerini temel alarak bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal davranışlarını incelemiştir. Araştırmalarında, bölme, paranın zaman değeri, kredi maliyeti, basit faiz, basit ve bileşik faiz, risk ve getiri, enflasyon ve çeşitlendirme gibi 8 farklı kavramı ele almışlardır. Çalışmanın sonuçları, özellikle paranın zaman değeri ile basit ve bileşik faiz kavramlarının, bireylerin en zor anladığı kavramlar olduğunu ortaya koymuştur.

Arrondel, Debbich ve Savignac (2012), finansal okuryazarlık ile borsaya katılım arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz sonuçlarına finansal kültürün hisse senedi sahibi olma olasılığı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu, ancak temel finansal bilgilerin etkisinin daha güçsüz olduğunu göstermektedir.

Almenberg ve Dreber (2015), çalışmasında kadınların erkeklere kıyasla daha düşük finansal okuryazarlık oranına sahip olduğunu değinerek, kadınlar ve erkekler arasındaki hisse senedi piyasasına giriş ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki cinsiyet oranı

incelemişlerdir. Temek finansal okuryazarlık düzeyini genel kontrol ettiklerinde tahmin edilen cinsiyet oranı azaldığı görülmüştür. Ancak, risk alma düzeyi açısından cinsiyet oranının hala var olduğu belirtilmiştir.

Hilgert ve diğerleri (2003), finansal okuryazarlıkla ilgili yaptıkları çalışmada, ABD’de 1004 katılımcıyla beraber katılımcıların davranışlarıyla finansal okuryazarlık arasındaki bağlamı incelemişlerdir. Araştırmada bireylere finansal yönetimle ilgili çeşitli sorular yöneltilmiş ve sonuç olarak batıyımızda finansal bilgi ile yatırım, tasarruf, para ve kredi yönetimi arasında matematiksel olarak bir ilişki bulunduğu saptamıştır. Bireylerin aile, arkadaş, kişisel tecrübe ve medya aracılığıyla öğrendikleri finansal eğitimle ilgili bilgi düzeylerindeki artışın, finansal davranış puanları ile pozitif bir ilişki içinde olduğu gözlemlenmiştir.

Lusardi ve Scheresberg (2013), ABD’de gerçekleştirdikleri "Finansal Okuryazarlık ve Yüksek Maliyetli Borçlanma" adlı çalışmalarında, yüksek maliyetli borçlanan bireylerin matematiksel yeteneklerinin ve temel finansal kavramlar hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması nedeniyle finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, yüksel düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olan bireylerin çok fazla maliyetle borçlanma olasılıklarının daha düşük olduğunu gözlemlemişlerdir. Elde ettikleri bulgulara dayanarak, insanların yüksek maliyetli borçlanma yöntemlerini tercih ettiklerini belirtirken finansal okuryazarlık düzeyinin önemli bir rol oynadığı belirtilmişlerdir.

Nicolini ve diğerleri (2013), finansal okuryazarlıkla alakalı alanların diğer ülkeler için genelleştirip genelleştirilmeyeceğini anlamak amacıyla Kanada, İtalya, Birleşik Krallık ve ABD’de bir çalışma yapılmışlardır. Bu amaçla dört ülkedeki katılımcılara dört sorudan oluşan bir anket çalışması uygulanmıştır. Demografik değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediğimizde, İngiltere dışındaki tüm ülkelerdeki erkeklerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu görüyoruz. Araştırmada eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin özellikle Kanada’da daha da güçlü olduğu ortaya çıktı. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Kanada’da yaşayan ev sahiplerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş değişkeni ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişki incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri’nde 55-64 yaş

grubundaki bireylerin, Kanada'da ise 35-44 yaş grubu dışındaki tüm yaş gruplarının finansal okuryazar olduğu görülmektedir. Bulgular, analiz edilen ülkelerde hane halkının kişisel finansal bilgi ve gereksinimlerinde ulusal ve kültürel farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, araştırmacılar politikacılara ülkeleri için finansal okuryazarlık düzeylerini ölçme amacıyla yöntemler geliştirirken bunları dikkate almaları gerektiğini tavsiye etmişlerdir.

Mandell ve Klein (2009) tarafından yapılan incelemede finansal okuryazarlık eğitiminin lise öğrencilerinin finansal davranışları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Kişisel finans dersi alan öğrencilerin, kişisel finans dersi almayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olumlu finansal davranış göstermedikleri sonucuna varılmıştır. Bu durum lisede kazanılan finansal ve para yönetimi bilgilerinin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmediğini göstermektedir. Araştırmacılar bu durumu öğrencilerin çoğunlukla lise eğitimini aileleriyle birlikte almaları nedeniyle konunun ciddiyetinden uzak olmalarına bağlıyor.

Chen ve Volpe (2002) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik olarak, kadınların erkeklere kıyasla daha düşük bir finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu ve bu nedenle finansal anlamda yanlış kararlar aldıkları ifade edilmiştir.

Cude ve diğerleri (2006) tarafından üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada, öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, ancak finansal eğitimde ebeveynlerin önemli bir rol oynadığı ileri sürülmüştür.

Marcolin (2008), Avustralya'daki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini araştırmış ve genel olarak bu seviyenin tatmin edici olduğunu belirlemiştir. Ancak bazı alanlarda okuryazarlık seviyesinin daha fazla geliştirilmesi gerektiğini tespit etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Rooij, Lusardi ve Alessie (2011), Dutch Bank (DNB) tarafından hane halkı üzerinde yürütülen bir çalışmada bireylerin finansal okuryazarlığı ile finansal okuryazarlık ile borsa katılımı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların faiz, paranın zaman değeri, enflasyon vb. temel finansal bilgilere hakim olduğu ancak az sayıda katılımcının ileri düzey finansal bilgileri anladığı tespit edilmiştir.

Brown ve Graf (2013), bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal okuryazarlık ile hane halkı yatırımları ve borçlanmaları arasındaki ilişkiyi İsviçre haneleri üzerinde anket yöntemiyle araştırmıştır. Analize göre katılımcıların yarısından azı üç temel finansal soruyu doğru yanıtlayabildi. Araştırmalar kadınların, göçmenlerin ve düşük gelirli ailelerin finansal okuryazarlığının daha düşük olduğunu ortaya çıkardı.

Agnew, Bateman ve Thorp (2012), Avustralyalı katılımcılar üzerinde yaptıkları bir çalışmada finansal okuryazarlık ile emeklilik planlaması arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Aritmetik problemleri içeren kriterler kullanılarak yapılan çalışmalarda, analiz sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyi ile emeklilik planlaması arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Kim, Choi ve Lee (2017), Güney Kore'de yaşayan iki grup Korelinin (Güney Kore'de doğup büyüyenler ve Kuzey Koreli mülteciler) finansal okuryazarlık düzeylerini araştırmışlardır. Kuzey Korelilerin finansal okuryazarlık düzeyini inceleyerek, Kuzey Korelilerin kapitalist topluma entegre olmasından sonraki değişiklikleri ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde kurumsal ortamın önemini analiz ettiler. Analiz, Kuzey Koreli mültecilerin ülkelerinin finans piyasasına çok sınırlı erişime sahip olduğunu ve finansal okuryazarlıklarının Güney Korelilere göre daha düşük olduğunu gösteriyor..

Disney ve Gathergood (2011), yaptıkları çalışmada İngiltere'deki tüketicilerin kullandıkları bireysel tüketim kredileri ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgular, finansal okuryazarlığı düşük olan tüketicilerin daha yüksek maliyetli kredi kullandıklarını ve kredi borcunu raporlama ve geri ödemede zorluk yaşadıklarını göstermektedir. Ancak araştırmada finansal okuryazarlığı yüksek olan tüketicilerin düzenli olarak borç ödedikleri ve daha rasyonel finansal davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

Beranová, Šima ve Navrátilová (2019), Çek Cumhuriyeti'nde tarım ve ekonomi eğitimi veren üç üniversitedeki lisans ve lisansüstü öğrencilerinin finansal okuryazarlığı üzerine bir çalışma yürütmüştür. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla toplam 437 anket yapılmış ve veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin %47,8'inin ileriki yıllarda gelir güvenliğine ilişkin endişelerini dile getirdiğini göstermektedir. Katılımcılar yaşlılıkta emekliliği

devlet dışında başka yollarla finanse etmeyi tercih edeceklerini belirttiler. Cinsiyete göre bu tercihlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardı.

Ünal ve Düger (2015) tarafından yapılan çalışmada Dumlupınar Üniversitesi'ndeki akademik personelin finansal davranış eğilimlerini incelemişler ve bu davranış eğilimlerinin finansal duruma etkisini araştırmışlardır. Üniversitenin ilgili birimlerindeki akademik personele anket uygulandı. Araştırma analizi sonuçlarına göre akademik personelin finansal refah düzeyinden memnun olmadığı ve finansal davranış eğilimlerinin finansal refah üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Alkaya ve Yağlı (2015) ,Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerinde “Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutumlar: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Wylie University College's Applied" Questionnaire for Economics and Tutumlar başlıklı bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Yönetim Bilimleri öğrencileri, öğrencilere finansal bilgi, tutum ve davranışları konusunda anket yaptı. Analiz sonuçları öğrencilerin finansal tutumları ile finansal davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin finansal davranışları ile finansal tutumları olumlu bir eğilim göstermektedir ancak öğrencilerin finansal alandaki bilgi düzeyleri yeterli değildir.

Kılıç ve diğerleri (2015) tarafından Gaziantep Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %48, kullanımla ilgili ise %48 olduğu vurgulanmıştır. kredi kartları ve internet bankacılığı. Ayrıca araştırmada erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıktı.

Coşkun (2016) tarafından yapılan araştırmada Manisa Genel Bayar Üniversitesi önlisans öğrencilerinde finansal okuryazarlık algılarının finansal tutum ve davranışlara etkisi araştırılmıştır. Bulgulara dayanarak öğrencilerin finansal ürünlerden haberdar oldukları ve dolayısıyla ürün sahipliği ile bilgi sağlama arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Altıntaş (2009), katkıya dayalı emeklilik planlarına katılanlar için yatırım eğitiminin önemini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yürütmüştür. Araştırmanın

sonuçlarına göre, yatırım eğitimi programının katılımcıların finansal bilgi ve donanımlarını önemli ölçüde geliştirdiği istatistiksel analizlerle doğrulandı.

Temizel ve Bayram (2011), Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin temel finansal okuryazarlık düzeylerini araştırmışlardır. Analize göre öğrenciler, mali durumlarını yönetmede gerçekte olduklarından daha başarılı olduklarına inanma eğilimindedir.

Mercan (2012), yaptığı çalışmada Ulaştırma Bakanlığı şubelerinde çalışan bireylerin ekonomi okuryazarlık düzeylerini incelemiştir. Analiz sonuçları, ankete katılan çalışanların kişisel ekonomik kullanım açısından ekonomi okuryazarlığının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmada yüksek lisans derecesine sahip katılımcıların lise ve üniversite mezunlarına kıyasla ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıktı.

Sarıgül (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonuçları öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasında belirli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak bazı kişiler öğrencilerde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini vurguladı.

Şahin (2014), Bozüyük Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini araştırdığı çalışmasında elde edilen sonuçların oldukça düşük olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda belirlenen araştırma kriterlerine göre öğrencilerin yalnızca dörtte birinin finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu söyledi.

Bayram (2010), yaptığı çalışmada Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (FEA) ve Bolsuk Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin temel finansal okuryazarlık düzeylerini araştırmıştır. Bulgulara göre öğrenciler finansal konularda gerçekte olduğundan daha iyi düşünüyorlar. Ayrıca İktisat ve İşletme Fakültesi öğrencileri, meslek yüksekokulu öğrencilerine göre mali açıdan daha bilinçlidir.

TEB'in (2015) gerçekleştirdiği "Finansal okuryazarlık ve erişim endeksi" adlı çalışmada, paranın zaman değeri, basit ve bileşik faiz kavramlarının çok iyi anlaşılmadığı ortaya konulmuştur.

Kılıç, Ata ve Seyrek (2015), yaptıkları çalışmada, farklı demografik özelliklere göre Gaziantep Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini incelemişlerdir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin finansal okuryazarlık oranının %48 olduğu belirlendi. Ayrıca erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin artmasında kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Sezer ve Demir (2015), Türk yatırımcılar arasında yaptıkları anket çalışmasıyla yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini belirlemiş ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeyleri ile psikolojik yanılsamalar arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz, bu yatırımcıların ABD, Almanya ve Hollanda ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde finansal okuryazarlık ve bilişsel yeteneklere sahip olduğunu gösteriyor.

Fettahoğlu (2015), Kocaeli sakinlerinin finansal okuryazarlık düzeyini ve hane halkının bütçe yönetimi davranışlarını bir anket aracılığıyla araştırmıştır. Analiz sonuçlarına göre ankete katılan bireylerin temel finansal bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak kesin olan, hisse senedi, tahvil, yatırım fonu vb. menkul kıymetlere yapılan yatırımların oldukça düşük olduğudur.

Kaderli, Gümüş ve Danışman (2016), yaptıkları çalışmada Türk Silahlı Kuvvetleri'nde görev yapan emekli askerlerin finansal okuryazarlık düzeylerini örnek olarak araştırmışlardır. Analiz sonuçları örneklemdaki emeklilerin çoğunun finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Yardımcıoğlu ve Yörük (2016) Kahraman Maraş'ta çalışan bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Analiz sonuçları finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bireylerin finansal farkındalıkları arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin de arttığı anlaşılmaktadır.

Barış (2016), Gazi Osman Paşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin kişisel bütçeleme davranışlarına etkisini araştırmıştır. Çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi yüksek ve düşük olan öğrenciler arasında bütçeleme davranışı açısından herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada ayrıca öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin temel

düzeyde daha iyi, ileri düzeyde ise daha düşük olduğu ortaya çıktı. Analiz sonuçları ayrıca kız öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir..

Ahmetoğulları ve Parmaksız (2019), Halland Üniversitesi Şirvan Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasında yaptıkları çalışmada finansal durum, finansal bilgi ve kredi kartı tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçları öğrencilerin cinsiyeti, bölümü ve finansal okuryazarlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koydu. Ancak kredi kartı tutumları ile finansal bilgi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır. Yine finansal durum veya finansal sıkıntı ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI VE ÖNEMİ

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal piyasalar tüketiciler için hem avantajlı beklentiler hem de önemli tehlikeler sunmaktadır. Bu özellikle seçeneklerini değerlendirmekte veya finansal ürünlerin inceliklerini anlamakta zorlanan kişiler için geçerlidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan çeşitli ekonomilerde finansal okuryazarlık üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar bu iddiayı desteklemektedir (Temizel & Bayram, 2011). Bu tür çalışmaların bulguları, OECD tarafından ana hatlarıyla belirtildiği gibi, sürekli olarak birkaç temel görüş koymaktadır (OECD, 2009):

- Genellikle tüketicilerin finansal okuryazarlık seviyeleri düşüktür.
- Finansal ürünler iyi anlaşılamamaktadır.
- Tüketicilerin finansal beceri düzeyleri olduğundan yüksek varsayılmaktadır.
- Özellikle konut mortgage kredileri söz konusu olduğunda, kötü ya da bilgisizce verilen kredi kararlarının sonuçları yıkıcı olmaktadır.
- Kredi kullanımı konusunda daha fazla tüketici bilincinin; tüketicinin finansal hizmetlere erişimini artırabileceği belirtilmektedir. Bu durumun kişisel refahı arttıracağı, sosyal ve ekonomik entegrasyonu teşvik edeceği ve sağlam, etkili, rekabetçi kredi piyasaları oluşumuna katkıda bulunacağı öngörülmektedir.
- Tüketicinin korunması, finansal piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesi için sağlam bir yapının gerekli bir parçası olan finansal okuryazarlık oldukça önemli bir kavramdır.

Finansal literatürü şu anda henüz başlangıç aşamasında olan ve bilim camiasında evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımdan yoksun olan finansal okuryazarlık kavramını araştırmaktadır. Bu terimin kullanımı ülkeden ülkeye değiştiği gibi araştırmacılar arasında da farklılık göstermektedir. Örneğin, Birleşik Krallık ve Kanada “finansal yetenek” terimini kullanırken, ABD, Avustralya ve diğer ülkeler “finansal okuryazarlık” terimini kullanmaktadır. Ayrıca bazı yazarlar ve kurumlar “finansal farkındalık” terimini

tercih ederken, bazıları da finansal okuryazarlık yerine “finansal eğitim” terimini kullanabilmektedir (Gökmen, 2012).

Türkiye’de akademik çevreler, İngilizce “finansal okuryazarlık” kavramının geniş kabul gören Türkçeye çevrilmesini benimsedi. Ancak Türk Dil Kurumu “finansal okuryazarlık” yerine “mali okuryazarlık” teriminin kullanılmasını önermektedir (*Türk Dili Dergisi* 2013, t.y.). Bazı araştırmacılar ve ekonomistler de bu terimin kullanılmasını savunuyorlar.

1.1.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tanımlar

Bu özel bölümde, farklı yazarlar, araştırmacılar ve kurumlar tarafından finansal okuryazarlığa ilişkin ortaya konan çeşitli yorum ve açıklamalara değinilmektedir.

Temelinde finansal okuryazarlık, bireylerin mali durumlarını etkili bir şekilde kullanmak ve yönetmek için sahip oldukları anlayış ve beceriyi ifade eder.

Finansal okuryazarlık, bütçeleme, tasarruf, yatırım ve gelir ve giderleri yönetme dahil olmak üzere çeşitli finansal faaliyetlere yönelik bilgi edinme ve tutum geliştirmeyi kapsamaktadır (Bodie, 2006).

Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan “Jump Start” finansal okuryazarlık programına göre finansal okuryazarlık, bireyin finansal kaynaklarını etkin bir şekilde kullanma ve yaşam boyu finansal güvenliği sağlamak için gerekli bilgileri edinme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Schwab vd., 2008).

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü(OECD)’nin de belirttiği gibi finansal okuryazarlık, bireylere finansal kavramlar hakkında kapsamlı bilgi sağlayarak, riskler ve seçenekler konusunda bilinçli kararlar vermelerini sağlayarak bireylerin finansal refahını artıma çabasını kapsamaktadır (Lusardi, 2006).

Finansal okuryazarlık kavramı, bireyin parayı anlama ve etkili bir şekilde yönetme kapasitesini kapsamakta ve kişinin mali durumuyla ilgili bilinçli seçimler yapmasına olanak sağlamaktadır. Daha derine inmek gerekirse, bireyin finansal refahını etkileyebilecek basiretli kararlar alabilmesi için gerekli bilgi ve bilgiyi edinme, anlama ve değerlendirme konusundaki yeterliliğini gerektirir. Alternatif bir tanım ise finansal okuryazarlığın, bireyin finansal varlıklarını etkili bir şekilde yönetmek ve böylece uzun

vadeli finansal istikrarı sağlamak için ilgili bilgileri kullanma becerisiyle ilgili olduğunu öne sürmektedir (Yılmaz, 2012).

Finansal okuryazarlıkla ilgili tanımların önemli bir kısımda şu beş nitelik yer almaktadır (Remund, 2010):

- Finansal kavramlar hakkında bilgi,
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme yeteneği,
- Finansal yönetimi konusunda kişisel beceri,
- İsabetli, sağlıklı finansal kararlar verebilme becerisi,
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapabilme yeteneği,

Remund'un makalelerine göre finansal okuryazarlık, kişinin tasarruf, yatırım ve borçlanma gibi temel finansal ilkeleri kavramasını kapsamaktadır. Aynı zamanda kısa vadede sağlıklı seçimler yapma, uzun vadeli sağlam stratejiler geliştirme ve karar verme sürecine güven gösterme kapasitesini de içerir. Aksine, finansal okuryazarlığın daha basit bir tanımını sunarak finansal kavramların farkında olarak bilinçli kararlar vermek için gereken bilgilerin toplanmasını, anlaşılmasını ve değerlendirilmesini içerdiğini belirtmektedir (Mason & Wilson, 2000).

Çeşitli tanımlar farklı görünse de bazı benzerlikleri paylaşmaktadır. Tüm tanımlar arasındaki ortak nokta, finansal okuryazarlığın yalnızca bilgiyi değil aynı zamanda beceri, tutum ve davranışları da kapsadığının kabul edilmesidir. Bunu akılda tutarak finansal okuryazarlığın kapsamlı bir tanımını yapmak mümkündür: “Finansal okuryazarlık, bireylerin kişisel finansal refahlarını elde etmeleri ve sürdürmeleri için gerekli olan finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışların birleşimini ifade eder” (Gökmen, 2012).

1.1.2. Finansal Eğitim ve Okuryazarlık

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), finansal eğitimin kapsamlı bir tanımını sunan “Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: Sorunların ve Politikaların Analizi” başlıklı bir çalışma yayınlamıştır. Rapora göre finansal eğitim, bireylere finansal ürünler ve kavramlar hakkındaki bilgilerini geliştirme, bilinçli kararlar alma, riskleri ve fırsatları belirleme, gerektiğinde yardım arama ve finansal refahlarını ve korunmalarını iyileştirmek için etkili davranışlar benimseme konusunda güç veriyor. Ayrıca finansal

eğitimin dönüştürücü bir süreç olduğunu ve özgüven gelişimine de katkı sağladığı vurgulamaktadır (OECD, 2005).

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim kavramları, OECD'nin tanımına göre karmaşık bir şekilde bağlantılıdır. Finansal eğitim almadan finansal okuryazarlığa ulaşmak mümkün değildir. Finansal eğitim, finansal okuryazarlığa yol açan dönüştürücü bir süreçten ibarettir.

Finansal eğitim alanında, yalnızca bilgiye dayanarak bilinçli kararlar vermenin yetersiz olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Bilginin yanı sıra beceri, tutum, davranış ve güven gibi diğer önemli faktörler de önemli bir rol oynamaktadır. Finansal eğitimin nihai hedefi bireyleri gerekli bilgi ve becerilerle donatmanın yanı sıra olumlu tutum ve davranışları da teşvik etmektir. Finansal eğitim yalnızca bilgi vermesi yeterli değildir; aynı zamanda davranış üzerinde dönüştürücü bir etkiye de sahip olmalıdır. Finansal eğitim yoluyla bireylere doğru ve uygun finansal davranışlar kazandırılmalıdır. Eğer birisi kusurlu finansal davranışlara sahipse, bu durum finansal eğitim süreci yoluyla düzeltilmelidir. Bu konuyu açıklamak için örnekler verilebilir (Gökmen, 2012).

- Sürekli olarak finansal konulara odaklanan ve dürtüsel seçimler yapan bireylerin, zihniyetlerini uzun vadeli planlar yapmaya yönleltmeleri zorunludur.
- Aynı şekilde geri ödeme şartlarını düşünmeden kredi kullanma eğiliminde olan bireylerin de bu davranışını değiştirmesi gerekmektedir.
- Ayrıca kazancının tamamını tüketen bireylerin bunun yerine tasarruf uygulamasını benimsemeleri gerekmektedir.

Finansal eğitim sürecinde finansal okuryazarlığın gelişimini sağlamak için bazı temel özelliklerin kazanılması veya aktarılması gerekmektedir (Mason & Wilson, 2000).

- Sayısal değerlere hâkim olmak,
- Bilgi teknolojilerini kullanmakta yetkin olmak,
- Kredi kartlarını etkin kullanmak,
- Finansal verileri ve önerileri eleştirel bir şekilde analiz edip değerlendirmek,
- Tüketici hakları ve sorumlulukları konusunda bilgi sahibi olmak,
- Finansal ihtiyaçları karşılamaya yönelik farklı çözümlerin risklerini ve faydalarını tartabilmek için kişi doğru hesaplamalar yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır.

Finansal okuryazarlık sorunu bireylerin ötesine geçmekte ve ulusal düzeyde önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bireylerin kötü finansal seçimler yapmasının yadsımları, yalnızca kendini teşkil etmemektedir. Bireylerin kötü finansal seçimler yapması kendi finansal refahlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda genel finansal piyasalar üzerinde de zararlı bir etkiye sahiptir. Bu konuyu ele almak için kapsamlı finansal eğitim programlarının uygulanması ve bunların tüm eğitim kurumlarına entegrasyonunun teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunu yaparak finansal okuryazarlığın toplumun geneline yayılmasını sağlayabiliriz.

Finansal eğitimin sağlanması, bireylere finansal sistemde etkili bir şekilde nasıl gezinebilecekleri konusunda değerli rehberlik sunarak, halihazırda banka hesabı olmayanların bile bu sisteme aktif olarak katılmasına olanak tanımaktadır. Finansal okuryazarlık kazanmak, bireylerin krediler, mevduatlar, sigorta ve ödeme işlemleri de dahil olmak üzere çok çeşitli finansal ürün ve hizmetlere uygun şartlar ve koşullar altında erişebilmesi için çok önemlidir. Bireylerin finansal konulara ilişkin güçlü bir anlayışla finansal piyasalara katılmaları ve mevcut fırsatlardan yararlanmaları, finansal sistemin sorunsuz işleyişine katkıda bulunur ve bireylerin finansal riskleri doğru değerlendirmelerine, doğru ve zamanda seçimler yapmalarına olanak sağlar.

Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitimi yoluyla gerçekleştirilebilecek en önemli husus, gizli tasarrufların bankacılık sistemine entegrasyonudur. Bireylerin, bir bankada mevduat hesabı açıp paralarını yatırarak, bankanın sunduğu tüketici kredileri ve kredi kartları gibi çeşitli finansal hizmetlere erişebileceklerdir. Bu, finansal sistemin büyümesini ve belgelenmesini kolaylaştıracaktır.

Finansal okuryazarlığı artırmayı amaçlayan eğitim girişimleri geliştirirken, ülkeler ve kültürler arasında mevcut olan koşulları dikkate almak çok önemlidir. Özel gereksinimlerin kapsamlı bir değerlendirilmesi yapılmalı ve bunu iyi tanımlanmış ve ulaşılabilir stratejilerin uygulanması takip etmelidir. Etkililik ve pratiklik ilkelerine bağlı kalarak hedef kitleye öncelik vermek önemlidir. Ayrıca, kamu kurumları ve mali kuruluşları ve mali kuruluşlar, sivil toplum kuruluşlarının katılımı da dahil olmak üzere, bilginin yayılmasının yönetilmesi konusunda dikkatli davranmalıdır. Finansal eğitimin etkisini en üst düzeye çıkarmak için özel ve yerel kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması zorunludur (Hayta, 2011).

1.1.3. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Finansal eğitimin amacı, bireylerin finans uzmanı olmalarını beklemeden, finansal okuryazar olmaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatmaktır. Finansal okuryazar olmak, kişinin kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayacak yeterli anlayışa ve yeteneğe sahip olması anlamına gelir. Hisse senetlerini değerlendirme konusunda uzmanlığa sahip olmak gerekli olmasa da hisse senedi, tahvil gibi kavramlar ve bunların ayrımları hakkında temel bir anlayışa sahip olmak önemlidir.

Finansal okuryazarlık sadece finans hakkında bilgi edinmekten daha fazlasını kapsar. Bu bilginin pratik yollarla aktif olarak uygulanmasını içerir. Finansal okuryazarlık eğitimi tamamlayan bireylerin bütçe oluşturma, karmaşık finansal konularda yardım arama ve finansal hizmet sağlayıcılarla etkili bir şekilde iletişim kurma ve müzakere etme becerisine sahip olmaları gerekmektedir.

Finansal okuryazarlığa sahip olmak için kişinin finans konusunda yeterli düzeyde anlayış ve aşinalığa sahip olması ve finansal piyasada güvenle gezinmesini sağlaması gerekir. Bu, kapsamlı bir araştırma yapmayı ve önceden bilgi toplamayı, düşündükleri çeşitli finansal ürünler ve hizmetler hakkında iyi bilgi sahibi olmalarını gerektirmektedir.

Finansal okuryazarlığa sahip bireyler, mali durumlarını ve varlıklarını yönetirken ani kararlar vermek yerine, gelecekteki koşulları dikkate alarak uzun vadeli planlamaya öncelik vermelidir. Finansal okuryazar bireylerin sürekli olarak bilgi araması ve becerilerini geliştirmesi, gelişen ekonomik ve finansal ortama uyum sağlaması çok önemlidir (Gökmen, 2012).

Finansal okuryazarlığa sahip bir birey, birçok temel özellik ile karakterize edilmektedir (Hogarth & Hilgert, 2002):

- Bilgilidir, para ve varlık yönetimi konusunda yatırım, bankacılık, kredi ve vergi konularında bilgi ve eğitime sahiptir,

- Para ve varlık yönetiminin temel kavramlarını benimser,

- Bilgisine ve tecrübesine bağlı olarak plan yapar ve finansal kararları uygular,

Buna bağlı olarak, finansal okuryazar bireylerin şu bilgi, tutum ve davranışlara sahip olması gerekmektedir (Gökmen, 2012):

- Parayı yönetebilmeli,

- Finansal sistemleri bilmeli,
- Finansal planları bilmeli,
- İyi iletişim kurabilmeli.

1.1.3.1. Finansal Sistem Nedir?

Finansal sistem, fon fazlası olan kişiler ile fon ihtiyacı duyanlar arasında aracı görevi gören finansal sistem tarafından kolaylaştırılmaktadır. Finansal sistemi oluşturan çeşitli bileşenler şunları içerir (A.g.e., 2012):

- Finansal sistemin farklı katılımcıları arasında fon fazlası olan tasarruf sahipleri,
- Fon ihtiyacı olan kişiler,
- Finansal kurumlar,
- Finansal piyasalar,
- Finansal araçlar,
- Düzenleyici kurumlar.

Finansal sistemin temel amacı tasarrufların yatırımcılara etkin bir şekilde transferini kolaylaştırmaktır. Bu iki farklı yöntemle başarılabilir; Dolaylı finansman olarak bilinen ilk yöntem, finansal kuruluşların fon transfer sürecine aracı olarak dahil edilmesini içerir. Doğrudan finansman olarak adlandırılan ikinci yöntem, araçları devre dışı bırakarak doğrudan finansal piyasalardan yararlanır.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda tanımlanan temel finansal kuruluşlar bankalardır. Bu kanun, banka tanımına hem mevduat bankalarını hem de katılım bankalarını kapsamaktadır. Banka, tasarruf sahiplerinden elde edilen fonları alıp, finansal yardıma ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlara borç vermekle sorumludur. Ayrıca bankalar sermaye, para ve krediyle ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir. Mevduat bankaları özellikle mevduat toplamakta ve bu fonlarla üretime ve yatırımlara finansman sağlamaktadır. Katılım bankaları ise mevduat bankalarına benzer faaliyetlerde bulunmakla birlikte faizsiz bankacılık anlayışla faaliyet göstermektedirler. Bu kuruluşlar kar-zarara katılma esasına göre fon toplamakta finansal kiralama, murabaha, mudaraba gibi çeşitli araçlarla kredi sağlayan kuruluşlardır (Yavuzarslan, 2011).

Finansal kuruluşların önemi bir kategorisi olan sigorta şirketleri, bireyleri öngörülemeyen ve kayıplarla sonuçlanan finansal etkilerden korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar belirli bir prim karşılığında risk üstlenirler. Türkiye’de sigorta sektörü, Hazine Müsteşarlığı’na bağlı olarak faaliyet gösteren Sigorta Denetleme Kurulu’nun görev alanına girmektedir ve Sigorta Genel Müdürlüğü tarafından denetlenmektedir (Age.,2011).

Aracı kurum kullanılmadan yapılan fon transferlerinde finansal piyasalar devreye girmektedir. Bu piyasalar fonların vadesine göre para piyasası ve sermaye piyasası olarak sınıflandırılmaktadır. Vadesi bir yıldan az olan kısa vadeli fonlar için bireyler para piyasasında alım satım işlemi yapmaktadır. Sermaye piyasası ise bir yılı aşan uzun vadeli fonlarla ilgilenmektedir. Finansal piyasalarda işlemler spot veya vadeli piyasalar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Spot piyasada teslimat ve ödemenin iki gün içinde tamamlanması gerekirken, vadeli piyasada bunlar daha sonraki bir tarihte yapılabilir. Çeşitli finansal piyasalar arasında döviz piyasası, para birimlerinin döviz kuru, serbest bir şekilde faaliyet gösterdiği bu piyasada sürekli dalgalanmaktadır.

Finansal araçlar, finansal sistemin işleyişinde önemli bir rol oynamakta ve fon transferini kolaylaştırmaktadır. Çok çeşitli finansal araçlar mevcut olmakla birlikte, bunlar genel olarak dört gruba ayrılabilir (a.g.e, 2012).

Finansal araçlar, hisseler aracılığıyla ortaklık teklif eden araçlar, tahviller yoluyla kredi itibarı sağlayan araçlar, opsiyonlar gibi riskten korunma amacıyla kullanılan araçlar ve diğer çeşitli araçlar dahil olmak üzere çeşitli türlere ayrılabilir. Bu finansal araçların özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Kim vd., 2017)

- Paraya çevrilebilirlik: Finansal araçlar, bir para birimi olarak işlev görme yeteneğine sahiptir veya zahmetsizce nakde dönüştürülebilir.
- Bölünebilirlik: Bir finansal varlığın dönüştürülebileceği en küçük para birimini ifade eder.
- Geri dönülebirlilik: Parasal bir yatırımın daha sonra alım satım yoluyla nakde dönüştürülmesiyle ilgili maliyeti ifade eder.
- Getiri: Bir finansal yatırımın getirisi, belirli bir zaman dilimi içinde yaratılacak nakit girişleriyle ölçülürken tahvillerin getirisi faiz şeklinde, hisse senetleri ise satıldığı takdirde temettü ve sermaye kazancı sağlayacaktır.

Vade: Finansal varlığın ihracından son ödemenin yapılmasına veya varlığın nakde çevrilmesinin planlanmasına kadar geçen süreye vade denir.

Değer tespiti, finansal araçlar alanında önemli bir yere sahiptir. Yatırım hedefleri için yaygın olarak kullanılan finansal araçlara gelince, riskin potansiyel getirinin titizlikle değerlendirilmesi zorunludur.

Finansal sistemdeki düzenleyici ve denetleyici kurumların temel amacı sistemin sağlıklı ve kesintisiz işleyişini sürdürmektir. Bu kurumlar, sistem içerisinde faaliyet gösteren diğer tüm kuruluşların belirlenen düzenlemelere uymasını sağlamak amacıyla gözetim ve denetim sorumluluklarını yerine getirmektedir. Türkiye'deki temel düzenleyici ve denetleyici kurumlar arasında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) yer almaktadır (Fettahoğlu, 2015)

1.1.3.2. İyi Finansal Planlar Yapabilmek

Kısa, orta ve uzun dönemler de dahil olmak üzere çeşitli zaman dilimlerini kapsayacak şekilde bir mali plan oluşturulabilir. Bu planlar belirsiz durumlarla karşı karşıya kalan bireyler için bir pusula görevi görmektedir. Finansal planı oluşturan unsurlar şunlardır (Liman & Hananto, 2009):

- Bütçeleme ve vergi planlaması,
- Likidite yönetimi,
- Büyük tutarlı satın almalar,
- Gelir ve varlıkları korumak,
- Yatırım,
- Emeklilik ve veraset planlaması.

Finansal plan oluşturulma aşamaları şöyle sıralanabilir (A.g.e., 2004):

Finansal hedeflerin belirlenmesi: İlk aşama, bu hedeflere ulaşmak için istenen zaman dilimini belirlemeyi de içeren gerçekçi mali hedefler belirlemektir. Örneğin, bu bir ev veya araba için para biriktirmeyi içerebilir. Ayrıca borcun ödenmesi de finansal bir hedef olarak değerlendirilebilir.

Mevcut finansal durumun belirlenmesi: Birinin mevcut mali durumunu değerlendirmek için kişisel bir bilanço oluşturmak zorunludur. Burada kişisel bilanço şablonunun bir örneği verilmektedir.

Tablo 1.1. Kişisel Bilanço Şeması

Varlıklar	Yükümlülükler ve Net Değer
TL, Döviz, Vadesiz mevduat	Kısa vadeli borçlar
Eşyalar	Uzun vadeli borçlar
Araba	Diğer yükümlülükler
Ev	
Finansal yatırımlar	Net değer=Varlıklar
-Tahvil	
-Hisse senedi	
-Vadeli Mevduat	
-Diğer	

Kaynak: (Gökmen, 2012)

Tablo 1.1’incelendiğinde mali durumlarını bilanço şablonu kullanarak açıklamak isteyen kişiler için dikkat çekici bir şablon olduğu görülmektedir.

Hedeflere ulaşmak için alternatiflerin değerlendirilmesi: Hedeflere ulaşmaya yönelik farklı yaklaşımlar göz önünde alındığında, bir sonraki aşama çeşitli seçeneklerin sunulmasını içerir. Örneğin, bir ev satın almak için para biriktirmeyi veya kredi almayı tercih edebilirsiniz. Fon biriktirmek yeterli miktarda biriktirmek için önemli miktarda zaman gerektirebilirken, kredi kullanmayı tercih etmek mülk için daha yüksek bir toplam maliyet sonuçlanacaktır.

En iyi alternatifin seçilmesi ve uygulanması: Bu aşamada en uygun alternatifin seçilmesi için dikkatli bir değerlendirme yapılır ve buna göre uygulamaya geçilir.

Planın gözden geçirilmesi ve gerekiyorsa değiştirilmesi: Son aşamada, planın uygulanmasının izlenmesini ve gerekli düzenlemelerin yapılmasını veya ortaya çıkabilecek sorunların çözülmesini içerir.

Finansal planlamanın birçok boyutu vardır ve bütçeleme bu çerçevede büyük önem taşımaktadır. Bütçeler bireysel tercihlere göre haftalık, aylık veya yıllık olarak oluşturulabilir. Bütçeleme sürecinde nakit giriş ve çıkışlarının zamanlamasını ve miktarını doğru tahmin etmek çok önemlidir. Ayrıca öngörülemeyen harcamalar için fon tahsis etmek akıllıca olacaktır. Özenle belirlenebilir ve uygun önlemler alınabilir. Örneğin, ek fon ihtiyacı ortaya çıkarsa, hemen krediye başvurmak uygun bir seçenek haline gelir.

Emeklilik planlaması, finansal planlama alanında kritik bir unsur olarak duruyor. Mali açıdan güvenli bir emeklilik sağlamak için, ilk fırsatta etkili planlamaya başlamak zorunludur. Genç bir çalışan bir emeklilik uzak görünebilirken, bir plan yapmak şimdiden hazırlık yapmanın faydalarını ortaya çıkacaktır.

Finansal kazançlarını en üst düzeye çıkarmak için bireylerin finansal sistem içerisinde bilinçli ve bilinçli yatırımlar yapması gerekmektedir. Bunu yapmak için temel finansal kavramlara ilişkin sağlam bir anlayışa sahip olmak önemlidir. Aşağıda kısa açıklamalarıyla birlikte bazı temel kavramlar yer almaktadır (Gökmen, 2012).

Paranın zaman değeri: Gelecekte elde edilen paranın değerinin bugünkü değerinden daha düşük olmasıdır. Spesifik değer uygulanan iskonto oranına göre belirlenir.

Basit ve bileşik faiz: Borç veren taraf için getiri olurken faiz borcu alan için maliyet olmaktadır. Basit faiz yalnızca anapara tutarına uygulanırken birleşik faiz, birikmiş faiz üzerinden uygulanan faizi de içerir. Uzun vade boyunca bileşik faize yatırım yapılan fonlar üzerindeki etkisi basit faizin etkisini aşmaktadır.

Risk ve getiri: Yapılacak bir yatırımın riski ile getirisi arasındaki ilişki doğru orantılıdır, yani daha yüksek kar elde etmek için kişinin daha büyük riskler almaya istekli olması gerekir. Kredi riski, faiz oranı riski, piyasa riski ve likidite riski dahil olmak üzere mevcut farklı risk türleri arasında çeşitlendirme, riskin azaltılmasında en etkili yöntem olarak hizmet vermektedir. Temel olarak bu, tüm bahisler tek bir varlığa koymak yerine çeşitli varlıklara yatırım yapmayı gerektirir. Sonuç olarak, eğer bir varlığın değeri düşerse, oluşan kayıplar diğer varlıkların değerindeki değer artışıyla dengelenebilir.

Madeni paralar: Kâğıt paralar ve dijital işlemler de dahil olmak üzere çeşitli para birimleri yasal ödeme aracı olarak kabul edilir ve para olarak kullanılabilir. Para; değişim aracı, değer saklama ve ölçü birimi olmak üzere üç temel görevi yerine getirir.

Enflasyon kavramı: Mal ve hizmet fiyatlarının genel olarak yukarı doğru hareket etmesiyle ilgilidir. Enflasyon, para biriminin değerini ve satın alma gücünü aşındırdıkça, finansal tercihler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Sunulan tabloda, finansal planın kapsadığı çeşitli unsurlara ilişkin örnek sorular görülmektedir.

Tablo 1.2. Finansal Planla İlgili Örnek Sorular

Plan Çeşitleri	Örnek Sorular
Bütçenin idaresi	1 ayda ne kadar tasarruf edilmeli?
Likiditenin idaresi	Kredi kartından borç alınır mı?
Finansman	Taşıt ve konut alımı için kredi alınır mı?
Varlıklar ve gelirin korunması	Ne tür sigortalara ihtiyaç vardır?
Yatırım	Yatırım için ayrına bütçe ne kadar?
Emeklilik	Emekli olmak için ne kadar nakit ihtiyacı vardır?

Kaynak: (Liman & Hananto, 2009)

1.1.3.3. Parayı İyi Yönetebilmek

Tasarruf yapmanın iki yolu vardır: Biri önce harcamak ve kalan miktarı biriktirmek, diğeri ise tasarrufa öncelik vermek ve sonra kalan miktarı harcamaktır. İlk yöntem, masraflar karşılandıktan sonra tasarruf edecek bir şeyin kalmaması gibi ciddi bir risk taşır. Bu nedenle önerilen yaklaşım, bireylerin en başından itibaren gelirlerinin bir kısmını tasarruf olarak ayırdığı ikinci yöntemdir. Ayrılan bu fonlar onların kişisel tasarrufları olacaktır (Turgut, 2006).

Likidite, para yönetimi söz konusu olduğunda dikkate alınması gereken ikinci husustur. Nakit veya nakit benzerlerinin mevcudiyetini ifade eder. Parayı nakit olarak saklamanın yararları olduğu gibi sakıncaları da vardır.

İhtiyaçlara ve öngörüleemeyen durumlara anında erişim sağladığı için parayı nakit olarak tutmanın bir sakıncası vardır. Ancak dezavantajı herhangi bir getiri sağlamamasıdır.

Finansal yönetim alanında zamanında ödeme çok önemlidir. Taksitlerin, faturaların, kredi kartı borçlarının, vergilerin bir an önce kapatılması gerekmektedir. Bunun yapılmaması, gecikme ücretlerine ve diğer ek ücretlere yol açacak ve sonuçta genel maliyeti artıracaktır. Bu tür gereksiz harcamaların önüne geçmek için bireylerin ödemelerini etkin bir şekilde yönetmeleri ve zaman kaybından kaçınmaları gerekmektedir. Bu nedenle para yönetiminde doğru kayıtların tutulması son derece önemlidir. Tüm nakit giriş ve çıkışlarını titizlikle belgeleyerek harcama ve gelir kategorilerini daha net anlayabilirsiniz. Bu da hataların tespit edilmesini ve düzeltilmesini kolaylaştırır (Gökmen, 2012).

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Serbest piyasa ekonomisinin küresel anlamda genişlemesiyle birlikte, karmaşık finansal araçların çoğalması ve buna bağlı riskler nedeniyle bireylere önemli sorumluluklar yüklenilmektedir. Bu çeşitli finansal araçlara ilgili yetersiz karar alma, yanlış finansal seçimlere yol açabilir ve sonuçta bir finansal krizle sonuçlanabilir.

Literatürdeki fikir birliği, iyi bilgilendirilmiş bir tüketicinin akıllıca satın alma kararları verme olasılığının daha yüksek olduğu yönündedir. Finansal ürünler de dahil olmak üzere karmaşık mal ve hizmetlerle uğraşırken bu daha da önemli hale geliyor. Bu nedenle tüketicilerin çeşitli finansal seçenekler arasında etkili bir şekilde seçim yapabilmeleri için finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması gerekmektedir (Sherraden vd., 2011).

Finansal okuryazarlığın amacı bireyleri, paralarını yönetme, orta ve uzun vadeli planlar oluşturma, para yönetiminin potansiyel risklerini ve ödülleri anlama, çeşitli finansal araçları tanımlama, finansal araçlar hakkında güvenilebilir bilgi edinme ve finansal araçlar hakkında güvenilir bilgi edinme dahil olmak üzere mali durumlarını erkili bir şekilde yönetme konusunda güçlendirmektedir. Hizmet vermek ve finansal araçları yetkin ve verimli bir şekilde kullanmaktır (Hayta, 2011).

Kişinin finansal okuryazarlığını geliştirmek, çeşitli finansal araçlara ve kaynaklara olan güvenin artmasına katkıda bulunur. Finansal okuryazarlığın önemi, bireyleri ve aileleri, finansal işlemlerini serbest piyasa ortamında güvenli bir şekilde yürütmeleri için gerekli bilgilerle güçlendirme ve aynı zamanda finansal kurumların verimli işleyişini sağlama yeteneğinde yatmaktadır. Mevduat hesabı açmak, kredi kartı kullanmak, bireysel emeklilik hesabı açmak, tüketici kredisi almak veya hayat sigortası yaptırmak gibi basit görünen bankacılık faaliyetleri bile sıradan bireyler için günlük yaşamlarında zorluklar yaratabilir. Sonuç olarak, farklı kredi seçeneklerini karşılaştırmaktan en uygun ödeme yöntemlerinin belirlenmesine ve kredilerin güvence altına alınmasına kadara çok sayıda finansal kararın etkili bir şekilde yönlendirilmesi için finansal okuryazarlığın önemi abartılmaz çünkü hem iyi işleyen bir piyasa hem de bireylerin sağlam finansal seçimler yapmalarını sağlamak açısından hayati önem taşımaktadır.

Son yıllarda finansal piyasalardaki gelişmeler ve sosyo-ekonomik ve politik ortamdaki değişimler nedeniyle finansal okuryazarlığın önemi arttı. Günümüzde bireyler ve aileler, bankalar, aracı kurumlar, kamu kurumları gibi çeşitli online platformlar aracılığıyla çok çeşitli yatırım seçeneklerine ve kredi fırsatlarına kolaylıkla ulaşabilmektedir. Ortalama yaşam beklentisinin artmasıyla birlikte insanlar, daha uzun emeklilik dönemlerin tasarruf yapan, yatırım yapan, borç alan veya bankacılık sistemiyle meşgul olan bireyler üzerinde önemli etkili vardır. Sonuç olarak, OECD ülkelerinde artan sayıda tüketici finansal piyasalara aktif olarak katılmaktadır. Ancak bu bireylerin birçoğu karşılaştıkları mali sorumlulukları yerine getirebilecek donanımına sahip değildir (Temizel, 2010).

Hem OECD ülkelerinde hem de OECD üyesi olmayan bazı ekonomilerde yürütülen araştırma endişe verici bir eğilimi ortaya koyuyor: tüketiciler yalnızca düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olmakla kalmıyor, bu da bilinçli finansal seçimler yapma becerilerini engelliyor. Aynı zamanda kendi finansal becerilerine ilişkin abartılı bir algıya da sahiptir (OECD, 2009).

Finansal okuryazarlığın önemi, sosyo-ekonomik durum yaş, cinsiyet gibi faktörlere dayalı hiçbir ayırım yapılmaksızın toplumun tüm üyelerine yayılmaktadır. Bireylerin geleceğe hazırlamaya odaklanarak finansal eğitimin eğitim kurumlarına dahil edilmesi çok önemlidir. Finansal piyasalar gelişmeye ve karmaşılaşmaya devam ettikçe, bireyler

bilinçli finansal kararlar verebilmek için daha fazla bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Finansal konulardaki yanlış seçimlerin hem bireysel hem de genel finansal piyasalar üzerinde zararlı etkileri olabileceğini anlamak önemlidir (Reyes, 2006).

OECD'nin üye ülkelerde yaptığı araştırma, finansal okuryazarlık alanında ortaya çıkan bir takım ortak sorunları ortaya çıkarmıştır bu sorular şunlardır (OECD, 2005):

- Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olması,
- Bireylerin finansal konulardan olduğundan daha fazla bilgiye sahip olduğu kanısı,
- Finansal bilgiye ulaşma ve bunu yorumlama yeteneklerinin sınırlı düzeyde olması.

Birleşik Krallık'ta Finansal Hizmetler Otoritesi iki temel yaklaşıma dayalı politikalar uygulamaktadır: Finansal okuryazarlık eğitim ve bilgi ve tavsiye sağlanması. Finansal okuryazarlık eğitimin amacı, bireylerin finansal durumlarını etkili bir şekilde yönetmelerini ve finansal piyasalar hakkında kapsamlı bir anlayışa sahip olmalarını sağlamaktır. Öte yandan, bilgi ve tavsiye sağlamanın amacı tüketicilerin sağlam finansal planlar oluşturmalarına destek olmaktır. Finansal okuryazarlık, bireyleri finansal bilgileri anlama ve kullanma becerileriyle donatmaya odaklanırken, tüketici bilgileri ve tavsiyeleri mevcut bilgilerin kalitesini ve etkinliğini artırmaya çalışır (Mason & Wilson, 2000).

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Gerekli Olma Nedenleri

Finansal okuryazarlığın önemi üzerine yapılan araştırmalar, bunun gerekliliğinin vurgulayan birkaç temel faktörü tespit etmiştir. Bu faktörler arasında finansal dağıtım kanallarının genişletilmesi, finansal piyasaların liberalleşmesi, yeni finansal ürünlerin piyasaya sürülmesi ve finansal piyasalarda bilginin ulaşılabilirliğinin artması yer almaktadır (Eskici, 2014).

Bu bulgular bireylerin finansal okuryazarlık becerisine sahip olmalarının gerekliliğini açıkça ortaya koyan faktörler şöyle sıralanabilir (OECD, 2005):

Finansal Ürünlerin Karmaşıklığı: Piyasada faiz oranlarından hisse senetlerine, tahvillere ve yatırım fonlarına kadar uzanan finansal ürünlerin bolluğu, tüketicilerin bilinçli kararlar vermesini zorlaştırıyor. Geçmişte bireylerin genellikle yönetimi kolay

olan yalnızca birkaç hesap seçeneği vardır. Ancak günümüzde tüketiciler, her biri kendine has özellik ve faydalara sahip olan çok çeşitli çek ve banka hesaplarına erişim imkanına sahiptir. Benzer şekilde, yatırımcılara uluslararası fonlar, büyüme fonları, gelir fonları ve vergisiz fonlar dahil olmak üzere çok sayıda yatırım seçeneği sunulmakta ve bu da karar alma sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir.

Finansal Ürünlerin Giderek Artan Sayısı: Bilgi teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak finansal ürünlere erişim kolaylığı büyük ölçüde artmış, bu da yatırım kararlarının alınmasında zorluklara ve belirsizliklere yol açmıştır. Finansal piyasaların kuralsızlaştırılması ve maliyetlerin düşürülmesi, piyasa taleplerini karşılayacak şekilde uyarlanmış ürünlerin bulunabilirliğinde önemli bir artışa katkıda bulunmuştur. Bu artan çeşitlilik tüketicilere daha fazla seçenek sunarken aynı zamanda sorunların da adil bir şekilde paylaşılmasını sağlıyor.

Doğum Patlaması ve Yaşam Sürelerinin Uzunluğu: Sağlık hizmetleri ve yaşam kalitesindeki son gelişmeler, bireylerin daha uzun yaşam sürelerine sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok OECD ülkesinde doğum oranlarında önemli artışlar yaşandı. Sonuç olarak, bu patlama sırasında doğan nesil artık emeklilik yaşına ulaşıyor. Ancak sonraki nesillerin daha az çocuğu oldu ve bu da artan sayıda emekliyi destekleyecek çalışan nüfusun azalmasına yol açtı. Bu durum hükümetler için duyulan ihtiyaç gibi zorluklar yarattı. Yaşam beklentisinin artmasıyla birlikte varlık yönetimi, vergi ve emlak planlaması ve vadesi uzatılmış sigorta ürünlerine olan talep de artıyor.

Emeklilik Düzenlemelerinde Değişiklikler: Emeklilik söz konusu olduğunda çalışanlar, yatırım seçimlerini içeren uzun vadeli kararlarla karşı karşıya kalır. Yatırıma dayalı emeklilik planlarına katılmak çoğu zaman çalışanların katkı yapmasını ve bu katkıların nasıl yatırıma dönüştürüleceğine karar vermesine gerektirir. Çalışanların, yatırım ve emeklilik hizmet sağlayıcı tarafından alınan komisyonları da hesaba katması önemlidir. Bu durumlarda finansal okuryazarlık programları çalışanların en uygun seçeneği seçmesine yardımcı olabilir.

Düşük Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Finansal piyasaların karşı karşıya olduğu önemli bir sorun, özellikle eğitim düzeyi ve geliri düşük olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olmasıdır. Bu gruptaki finansal bilgi eksikliği, altın ve

gayrimenkul gibi geleneksel yatırım seçeneklerine öncelik verirken, finansal piyasaların büyümesine doğrudan katkıda bulunan finansal ürünlere yatırım yapmanın potansiyel faydalarına göz ardı etmelerine yol açıyor.

Gelirdeki Değişimler: Bireysel yatırımcıların artışını açıklayan önemli bir etken 'de son 10-15 yılda gerçekleşen ve daha fazla kişinin borsalar 'da fonlara yatırım yapmasıyla sonuçlanan kişi başı gelirdeki artıştır. 1990'lardan itibaren hisse senetlerine doğrudan veya dolaylı olarak yatırım yapan aile oranı belirgin şekilde artmıştır. Özellikle dikkat çekici olan nokta, yatırım fonları ve emeklilik hesapları gibi finansal araçlara yapılan yatırımlardır.

Sermaye Piyasalarındaki Değişimler: Bireysel piyasalarının büyümesi, çoğu finansal piyasaların karmaşıklıkları hakkında çok az bilgiye sahip olan yeni katılımcıların akınına yol açmıştır. Sonuç olarak, bu bireyler arasında genel bir finansal okuryazarlık eksikliği var. Bu, mali konular ve yatırım riskleri konusundaki sınırlı anlayışları nedeniyle onları daha yüksek kayıplara maruz kalma riskine sokar. Bu konuyu ele almak için finansal okuryazarlık programlarının, finansal piyasaların nasıl işlediği, mevcut çeşitli yatırım seçenekleri ve ilgili riskler hakkında onlara kapsamlı bilgi sağlayarak bu tüketicilerin özel ihtiyaçlarını karşılaması çok önemlidir.

Günümüzde finans yönetimi için elektronik araçların kullanılması çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Bireyler para konusunda pragmatik bir yaklaşım benimsemek yerine duygulara dayalı kararlar alma eğilimindedir. Fiziksel olarak tutulmayan ve görsel olarak algılanamayan para anlamına gelen gayri maddi parayı yönetmenin daha büyük zorluklar oluşturduğu ileri sürülmektedir (Reyes, 2006).

Bireylerin temel finansal alışkanlıklarını değerlendirmek, onların finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeyi içerir. Finansal okuryazarlığın tutumluluk veya belirli bir zihniyete eşit olmadığını belirtmek önemlidir. Daha ziyade kişinin mali konulardaki bilgisinin kapsamıyla ilgilidir. Finansal okuryazarlığın etkisi, kişinin yalnızca finansal bilgisini arttırmaktan ziyade, finansal davranışları şekillendirme yeteneğinde yatmaktadır (Kieschnick, 2006).

Finansal okuryazarlığı geliştirmenin avantajlarından yararlanma potansiyeli, gelişmekte olan ülkelerdeki bireyler arasındaki düşük finansal okuryazarlık seviyesinin yanı sıra bu bölgelerdeki finansal piyasaların yeni ortaya çıkan aşamasıyla da artmaktadır.

Finansal okuryazarlığın güçlendirilmesinden sadece yatırımcılar faydalanmayacak, aynı zamanda kaynakların finans sektörüne tahsis edilmesi ve verimli yatırımların finansmanı yoluyla tüm toplum da kazanç elde edecektir (Özçam, 2006).

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile İçin Önemi

Bireyler için finansal okuryazarlığın gerekliliğine katkıda bulunan çeşitli faktörler vardır. Başlıca faktörler arasında finansal ihtiyaçlara ilişkin farkındalık eksikliği, çeşitli finansal ürünlerin bulunabilirliği ve performansı hakkında sınırlı bilgi ve finansal ürün ve hizmetlerle ilgili kaynaklara nereden ve nasıl erişileceğine ilişkin yetersiz bilgi yer almaktadır (Mason & Wilson, 2000).

Gelecekte kaygılarını hafifletmek için ailelerin finansal planlama yapması çok önemlidir. Bu, yeterli sigorta kapsamına sahip olmayı, uygun bir emeklilik stratejisi tasarlamayı ve sürekli olarak para tasarrufu yapmayı gerektirir. Uzun vadede bireylere ve ailelere fayda sağlayan etkili finansal planlamasının temeli; risk yönetimi, bütçeleme, vergi ödemesi, yatırım, emeklilik ve emlak planlamasını kapsar. Bu finansal planların doğru şekilde uygulanmaması potansiyel risklere ve kayıplara neden olabilir. Bu nedenle finansal okuryazarlığın artırılması ve önleyici tedbirlerin alınması zorunludur.

Türkiye’de 1990’dan 2005’e kadar yaşanan ekonomik çalkantı döneminde çok sayıda aile kendilerini mali krizlerin içinde buldu ya da son derece zorlu mali koşullarla boğuşmak zorunda kaldı. Özellikle alt ve orta gelir grubundaki aileler desteksiz kalırken, zorlu yaşam koşulları ve artan fiyatlar ile baş etmekte zorlandı. Ekonominin genelindeki dalgalanmalar bireylerin ve ailelerin yaşam standartlarının düşmesinde önemli rol oynarken, yanlış yatırım kararları da refah kaybına neden oldu. Daha fazla finansal okuryazarlığı teşvik ederek, topluma nüfuz eden yoksulluğun hafifletilmesi ve yatırım aksaklıklarının bireyler üzerindeki olumsuz etkisinin hafifletilmesi mümkün hale gelir (Hayta, 2011).

Ayrıca, para ve sermaye piyasalarına katılan bireysel tüccarların sayısındaki artış, finansal aldatma gibi yasa dışı planların ve manipülasyonların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu eylemlerin yansımaları, uğranılan kayıpların telafisi açısından ciddi toplumsal yükler getirmiştir. Sonuç olarak, bankacılık, sigorta, menkul kıymet işlemleri, borç verme prosedürleri, yasal düzenlemeler ve yatırım stratejileri gibi konuları kapsayan

kapsamlı bir finansal eğitim programının uygulanmasının hem bireyler hem de toplum açısından oldukça avantajlı olacağı açıktır (A.g.e., 2011).

Finansal Araçların Giderek Daha Karmaşık Yapıya Dönüşmesi: Finansal araçların karmaşıklığı artmaya devam ediyor ve bu da bireysel yatırımcılar için yatırım kararları vermede daha büyük zorluklara yol açıyor. Günümüzde mevcut olan geniş yelpazedeki yatırım seçenekleri, deneyimli yatırım profesyonellerinin bile kapsamlı bilgiler sunmasını zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak bireysel yatırımcıların bilinçli ve akılcı tercihleri yapabilmeleri için temel bir finans anlayışına sahip olmaları gerekmektedir.

Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planları: Belirlenmiş fayda esaslı emeklilik sistemleri olarak bilinen kamu emeklilik sistemlerinin uygulanmasında, 20. Yüzyılın sonlarına kadar herhangi bir mali sorunla karşılaşılmamıştır. Ancak teknolojik gelişmelerin yanı sıra toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimler de emeklilik yükseltilmesi, sosyal sigorta yardımlarının azaltılması veya sigorta primlerinin artırılması gibi geçici çözümler, altta yatan yapısal sorunların çözümünde yetersiz kaldı. Sonuç olarak, birçok ülke emeklilik finansmanında reform yapmak için radikal kararlar aldı. Bu durum, kamu emeklilik sistemlerinin kademeli olarak terk edilmesine ve Tanımlı Katkı Esasına Dayalı Emeklilik Sistemi adı verilen yeni bir sistemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kamu otoriteleri tarafından denetlenen ancak bireysel emeklilik şirketlerinin yürüttüğü bu sistem, çalışanların kendi birikimleri üzerinden emeklilik geliri biriktirmelerine olanak sağlıyor. Bu sistemin önemi 1970'li yılların başında artmaya başlamıştır (Altıntaş, 2009).

Tanımlanmış katkı esasına göre çalışan emeklilik planlarının katılımcıları, emeklilik şirketlerinin ve düzenleyici kurumların tavsiyeleri doğrultusunda kendi finansal yatırım seçimlerini yapma sorumluluğuna sahiptir. Bu, yatırım riskinin tüm yükünü üstlendikleri anlamına gelir. Bununla birlikte, yeterli finansal bilgiye sahip olmayan bireyler veya ailelerin, finansal yatırımlarıyla ilgili tüm riskleri üstlenmeye bırakılması çelişkilidir ve bireylerin, ailelerin ve bir bütün olarak toplumun refahı açısından potansiyel olarak zararlıdır. Refah düşüşünü önlemek için bireylerin emeklilik finansmanı ve yatırım stratejileri konusunda eğitim almalarının büyük fayda sağlayıcı ortadadır.

Bireylerin Ekonomik Refah Düzeyinin Artması: Bireylerin ekonomik refahı, özellikle son 50 yılda kayda değer bir artış kaybetti. Bu durum bireylerin yatırım amacıyla

ayırıldığı gelir miktarında da aynı oranda artışa yol açmıştır. Tahsis edilen bu fonların önemli bir kısmı menkul kıymet yatırımlarına yönlendirilmiştir. Ayrıca hem gayrimenkul alımlarında hem de kredi kullanımında dikkat çekici bir artış yaşandı. Sonuç olarak bireylerin ve ailelerin, yatırım seçeneklerini analiz etmek ve bunların etkinliğini değerlendirmek gibi temel finansal kavramlara ilişkin temel bir anlayışa sahip olmaları gerektiğine inanılmaktadır.

Finansal Piyasaların ve İşlemlerin Gelişmesi: Son yıllarda finansal piyasalara katılan yatırımcıların sayısında gözle görülür bir artış yaşanıyor. Ancak çok az sayıda bireysel yatırımcının finansal varlık alırken veya satarken bilinçli kararlar verdiğini görmek endişe vericidir. Bu, finansal piyasaların ve işlemlerin artan karmaşıklığına bağlanabilir bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlık eksikliği, bu işlemlerle ilgili riskleri tam olarak anlamalarına zorlaştırıyor. Bu konuyu ele almak için bireylere finansal piyasa araçları hakkında temel bilgileri sunan finansal eğitim programlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bilinçli yatırımcılara finansal eğitim verilerek finansal yatırımlarında önemli bir rekabet avantajı elde edilecek. Ayrıca finansal eğitim programlarının uygulanması, piyasada daha kişiselleştirilmiş ve kaliteli araçların bulunmasına katkıda bulunacaktır.

Finansal konularda sağlam bir anlayışa sahip olan ve bu alanda eğitim alan tüketiciler, sağlıklı finansal kararlar verebilecek ve uygun finansal davranışlar sergileyebilecek donanıma sahip olacaktır. Finansal açıdan okuryazar olan tüketicilerin gereksiz ürünleri satın alma olasılıkları azalır ve dolandırıcılıklara karşı savunmasızlıkları azalır. Finansal okuryazar bireyler para biriktirmeye ve finansal ürünleri aktif olarak karşılaştırıp seçmeye daha yatkındır. Finansal okuryazarlığın kazanılması, bireylerin tasarruflarını artırması ve yatırımları çeşitlendirmenin önemini fark etmesini sağlar. Ayrıca finansal okuryazar bireyler, sigorta ürünlerini etkin bir şekilde kullanma konusunda bilgi sahibidir ve aşırı borçtan kaçınmanın öneminin bilincindedir (A.g.e., 2009).

Finansal okuryazarlık, tüketicileri güçlendirmede, finansal açıdan daha donanımlı ve dirençli hissetmelerini sağlamada çok önemli rol oynuyor. Sonuç olarak özgüvenleri ve sosyal aktivitelere katılımları artacaktır. Kapsamlı araştırmalar, finansal okuryazarlık

konusundan güçlü bir anlayışa sahip bireylerin, meslektaşlarına kıyasla aşağıdaki daha sık sergilediğini göstermiştir (Capuano & Ramsay, 2011):

- Daha fazla gelire sahip olmak,
- Daha fazla tasarruf etmek,
- Emeklilik için daha fazla birikim yapmak,
- Borçları iyi yönetmek,
- Akıllıca borç almak,
- Finansal hedefler hususunda daha gerçekçi olmak,
- Yeteneklerini abartmamak,
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak,
- Finansal olarak kendine güven duymak,
- İhtiyacına uygun ürünleri daha doğru seçmek,
- Tüketici haklarını bilmek,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak.

Tüketici hakları ve finansal eğitim, finansal konularda değerli bilgileriyle bağlantılı iki kavramdır. Her ikisi de finansal ilgili bilgi sağlasa da bunların farklı olduğunu ve birbirinin yerine kullanılamayacağını unutmamak önemlidir. Finansal eğitim, bireyleri bilinçli finansal kararlar almaları için bilgi ve becerilerle donatırken tüketici hakları, finansal eğitime erişimi olmayan veya eğitim almamayı tercih edenler için yasal bir koruma görevi görür.

Bir kişinin hem bireysel hem de aile birimi olarak finansal sağlığının korunması, büyük ölçüde güçlü bir finansal okuryazarlık temeline sahip olmasına bağlıdır. Bilgili ve basiretli finansal seçimler yapmak, uygun zihniyet ve davranışları benimsemekle birlikte finansal refahı korumak için çok önemlidir. Bu nedenle tüketicilerin finansal eğitim alması ve kendilerinin ve ailelerinin finansal sağlıklarını korumak için bu temel yaşam becerisini geliştirmeleri zorunlu hale geliyor.

1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Ekonomi Ve Finansal Sistem Açısından Önemi

Kendi finansal hatalarından dolayı karşılaştıkları olumsuz sonuçlar nedeniyle finansal sistemle uğraşmaktan tamamen uzak durmayı seçen bazı tüketiciler var. Bunun

sonucunda hem finansal sektörünün hem de reel sektörün büyüklüğü küçülmekte, bu da ekonomik büyümenin azalmasına ve işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Tersine, finansal açıdan bilgili tüketiciler hem finansal sektör hem de ekonomi genişledikçe ters etkiyi yaşarlar (Kefela, t.y.).

Ekonomik büyümenin desteklenmesi, finansal okuryazarlığa sahip tüketicilerin para tasarrufu yapabilmeleri ve kaynaklarını daha verimli bir şekilde tahsis edebilmeleri sayesinde desteklenmektedir. Bunun potansiyel sonuçlarından biri, bireysel emeklilik sistemine daha yüksek düzeyde katılımın sağlanması ve bunun sonucunda ekonomi için gerekli olan uzun vadeli fonların birikmesidir. Ayrıca tasarruf ve mevduatların artması finansal kuruluşların kaynak maliyetlerinin azalmasına yol açacaktır.

Finansal okuryazarlığın aynı zamanda gayri resmi finansal işlemlerin yaygınlığını azaltma faydası da vardır. Finansal bilgiye sahip tüketiciler, olumsuz sonuçlarının ve zararlı etkilerinin farkında olmaları nedeniyle kayıt dışı finansal sistemlere katılmaktan aktif olarak kaçınacaklardır.

Finansal sistemin istikrarı, finansal okuryazarlığın uygulanmasıyla etkin bir şekilde düzenlenebilir. Ancak küresel mali kriz sırasında meydana gelenler gibi, aşırı riske giren bankaların ve diğer mali kuruluşların örnekleri hafifletilebilir. Tüketicileri yeterli finansal bilgiye donatarak, risklerin farkında olacaklar ve ciddi kumar oynamaktan kaçınabileceklerdir. Dolayısıyla bankaların üstlendiği risk düzeyi de azalacak. Dolayısıyla toplumda finansal okuryazarlığın teşvik edilmesi, finansal kurumları daha verimli çalışmaya teşvik edecektir.

Finansal eğitim, bireyleri daha fazla tasarruf etmeye teşvik ettiği için yatırım düzeyi olumlu yönde etkilenmektedir. Bu tasarruflar, küçük ve orta ölçekli işletmelere finansman sağlanması, ekonomik büyümeye ve istihdam fırsatlarının artmasına yol açması açısından çok önemlidir. Bu katkıların ve benzerlerinin olumlu etkileri hem ekonominin hem de toplumsal refahın iyileşmesinde açıkça görülecektir.

Ekonominin istikrarı ve refahını finansal okuryazarlığın önemine bağlıdır. Finansal ürünler satın almadan önce detaylı araştırma yapan bilinçli tüketiciler piyasanın verimliliğinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Eğitimli ve bilinçli tüketicilerin varlığı, uygun olmayan finansal ürünlerin satın alınmasının önlenmesine yardımcı olmaktadır.

Eğitim sahibi tüketiciler sayesinde piyasa fiyatının üstünde ve uygun olmayan finansal ürünler piyasada yer alamaz (Gökmen, 2012).

Finansal ürün ve hizmetleri değerlendirmek ve farklılaştırmak için bireylerin belirli bir düzeyde finansal zekaya sahip olması gerekir. Finansal ürün satıcılarının ezici bir bilgi avantajına sahip olması hem finansal piyasalar hem de tüketiciler üzerinde zararlı etkiler yaratabilir. Finans konusunda bilgi sahibi olan tüketiciler rekabetin daha kusursuz işlemlerine katkı sağlıyor. Daha etkili müzakerelere katılabilir ve hükümet düzenlemeleri ve gözetimini savunabilirler. Sonuç olarak finansal okuryazarlık, ekonomi ve finansal sistem içindeki sınırlı kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını kolaylaştırır (Türkoğlu, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL AÇIDAN FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL TUTUM

2.1. FİNANSAL DAVRANIŞ

Finansal davranış kavramı, kişinin finansal durumunun farkında olması, alışveriş ve harcama faaliyetlerine katılması ve daha fazlası gibi çeşitli yönleri kapsar. Ticari işlemlerden dikkatli olmayı, tasarruf ve yatırımlarla ilgili proaktif kararlar almayı, borç ve krediyi dikkatle değerlendirmeyi ve tüm bu davranışları etkin bir şekilde yönetmeyi gerektirir (Alkaya & Yağlı, 2015). Ayrıca, bireylerin finansal davranışları, yatırım, borç alma ve borç verme, tasarruf, sigorta ve geliri giderlerle uyumlu hale getirme gibi bir dizi faaliyeti kapsamaktadır (Sönmez, 2014).

Söz konusu kavram, harcama planı yapmak, harcamaların yazılı kaydını tutmak, sabit maliyetleri değerlendirmek, yazılı bütçe oluşturmak gibi faaliyetleri kapsayan bir kavram olarak tanımlamıştır (Sönmez, 2014).

Finansal piyasalardaki davranışlar finansal davranış şemsiyesi altına girmektedir. (Grohmann, 2018). Ayrıca araştırmalarında iki geniş finansal davranış kategorisi arasında ayırım yapmıştır. İlk kategori, kazanma, kaybetme, harcama ve hediye verme gibi zamandan etkilenen eylemleri kapsar. İkinci kategori belirli işlemlerden ziyade finansal davranışsal süreçlerle ilgilidir. Bu finansal davranışlar nakit yönetimi, kredi, sermaye biriktirme ve emekliliğe hazırlanma ile ilgili faaliyetleri kapsamaktadır (Jorgensen vd., 2017).

Yii Shih ve Chen Ke (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre tüketicilerin finansal davranışlarının, paraya karşı tutumlarından ve finansal okuryazarlık düzeylerinden etkilendiği açıktır. Ancak finansal karar vermenin karmaşık bir çerçeveye sahip çok yönlü bir değerlendirme sürecini içerdiği yaygın olarak kabul edilmektedir (Shih & Ke, 2014).

Bireysel finansal davranış ve tutumlarına bağlı olarak hem olumlu hem de olumsuz finansal seçimler yapma yeteneğine sahiptir. Örneğin, bazı bireyler gelecekte kullanmak üzere para biriktirerek sorumlu mali davranışlar sergilerken, diğerleri istifa girişmekte ve

faturalarını zamanında ödememek gibi mali yükümlülüklerini ihmal etmektedir (Strömbäck vd., 2017).

Bireylerin hem çalışma yıllarından hem de emeklilik döneminde ekonomik istikrarın sağlanması için kişisel varlıklarını ve gelirlerini etkin bir şekilde kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Yaşlı bireylerin sayısının artması ve yaşam sürelerinin uzaması, kapsamlı ve stratejik kişisel planlamanın önemi konusunda eğitecek ve onlara kapsamlı kanıtlar sağlayacak girişimlerde eksiklik bulunmaktadır (Lai & Tan, 2009).

Türkiye’de 2017 yılında beşinci gerçekleştirilen Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) araştırması, ülkedeki tüketicilerin finansal davranışlarını değerlendirmeyi amaçlayan çalışma yapmıştır. Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversitesi iş birliğiyle gerçekleştirilen ankete, yüz yüze yöntem uygulandı ve Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden 18 yaş ve üzeri 1510 katılımcı katıldı. Araştırma bulguları, ülkenin genel finansal davranış düzeyini yansıtan bir finansal davranış puanı hesaplamak için kullanıldı. Puan, dikkatli satın alma, bütçeleme, fatura ödeme ve tasarruf gibi ileriye dönük davranışları hesaba kattı. Finansal davranış puanının da yer aldığı araştırmanın sonuçlarına Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 2.1. Finansal Davranış Skoru

Yıllar	Ortalama	Medyan	Standart Sapma
2013	21,6	23,0	9,4
2014	25,4	27,0	8,1
2015	24,0	23,0	8,9
2016	25,1	27,0	8,8
2017	25,7	27,0	8,3

Kaynak: (TEB ve Boğaziçi Üniversitesi Analitik ve İşgörü Merkezi, Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi, t.y.).

Tablo 2.1’e göre 2015 yılındaki aritmetik ortalama değerinin medyan değerinden büyük olması durumu bu yıla ait finansal davranış skorunun düşük olduğu anlamına gelmektedir.

2.2. FİNANSAL TUTUM

Latince kökeni ‘harekete hazır’ anlamına gelmekte olan Türk Dil Kurumuna göre ‘de, izlenen yol, tavır, bakış veya belli bir algılama biçimi olarak yer almaktadır. Bireyin bir olaya veya duruma tepki vermeden önceki ilk aşaması tutumudur (*Türk Dil Kurumu*, t.y.).

Tutum, çeşitli tanımlar dikkate alındığında, eylemleri ortaya çıkaran ve onlarla uyumlu olduğuna inanılan bir olgu olarak nitelendirilebilir. Doğuştan gelen bir şey değil, öğrenilen ve belirli bir süre devam eden bir şey. Bu bağlamda finansal tutum, bireylerin finansal konulara, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin bakış açısı ve inançları olarak tanımlanabilir (Sarigül, 2014).

Finansal tutum kavramı, fonların dikkatli ve ihtiyatlı bir şekilde harcanması, geleceğe yönelik ileriye yönelik değerlendirmeler ve kalan gelirin tasarruf edilmesi de dahil olmak üzere, bireyin parayı kullanma yaklaşımını şekillendiren zihniyet ve inançları kapsamaktadır (Gönen & Özmete, 2007). Finansal davranışa yönelik bu tutumlar olumlu ya da olumsuz sınıflandırılabilir. Finansal faaliyetlere yönelik olumlu tutumlar finansal başarıya giden yolu açarken, olumsuz tutumlar finansal zorluklara ve sıkıntılara yol açabilmektedir.

Bireylerin finansal arzu ve davranışın olgun ve istikrarlı bir durumunu temsil eden finansal tutumları tarafından yönlendirilmektedir. Ayrıca finansal sosyalleşmenin oluşması, özellikle genç yetişkinlerin ergenlik dönemindeki bu finansal davranışlara dayanmaktadır. Bu finansal sosyalleşme süreci yetişkinliğe kadar devam etmekte, burada araştırma ve konsolidasyon konusu haline gelmekte ve sonuçta bireylerin finansal tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir (Williams & Watson, 1987). Bireylerin finansal tutumlarının gelecekteki finansal davranışları ve bu davranışlara bağlı genel refah üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmekte fayda var (Onur & Nazik, 2014).

Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaz Üniversitesi iş birliğiyle 2017 yılında üst üste beşinci kez gerçekleştirilen araştırma, ülkemizdeki tüketicilerin finansal zihniyetini değerlendirmeyi amaçladı. Bu araştırma kapsamında finansal tutum düzeyini ölçmek amacıyla finansal davranış puanı hesaplanmıştır. Bu puanda tüketicilerin kısa vadeli istekleri ve uzun vadeli planlamaya yaklaşımları dikkate alındı. Finansal tutum puanının

da yer aldığı araştırmanın bulguları Tablo 2.2’de yer almaktadır (Kaynak:<https://www.teb.com.tr> 2017:3).

Tablo 2.2. Finansal Tutum Skoru

Yıllar	Ortalama	Medyan	Standart Sapma
2013	15,5	15,0	4,4
2014	14,1	14,0	4,0
2015	15,0	15,0	4,2
2016	14,6	15,0	3,8
2017	14,2	14,0	3,6

Kaynak: (TEB ve Boğaziçi Üniversitesi Analitik ve İlgörü Merkezi, Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi, t.y.).

Tablo 2.2’de sunulan değerler incelendiğinde, özellikle 14.6 ortalaması ve 15,0 ortancası dikkate alındığında, bu değerlerin gösterdiği 2016 yılı finansal tutum puanının, ortalamanın 15,0 olması nedeniyle yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Medyandan daha düşüktür.

Bireylerin finansal tutumlarının gelişimi, yalnızca yetiştirilme tarzlarından değil, aynı zamanda finansal kavramlara ilişkin deneyim ve bilgilerinden de etkilenmektedir. Hıra (1997) göre gençlerin paraya bakış açıları aileleri tarafından şekillenmekte ve gençlik yıllarında yakın arkadaşlarının tutum ve davranışlarından etkilenmektedir. Bu tutum ve davranışlar gelecekte finansal karar verme süreçlerinden kalıcı bir etkiye sahiptir (Hıra, 1997). Bazı bireyler doğal olarak tasarruf yapma ve geleceğe yönelik planlama yapma gibi olumlu bir finansal davranışlar sergilerken, bazıları ise fazla düşünmeden kolayca kredi almaya veya kazançlarını harcamaya yönelebilmektedir. Ancak Gökmen (2012) bu hatalı finansal davranışların finansal eğitim yoluyla düzeltilebileceğini öne sürmektedir (Eskici, 2014).

Bunun tersine, bazı bireylerin yeterli düzeyde finansal bilgi ve yetkinliğe sahip olduğu ancak bunu eylemlerinde gösteremedikleri yönünde bulgular da mevcuttur. Araştırmacılar bu olgunun bireyin kişisel özelliklerinin yanı sıra kendine özgü demografik ve sosyal koşullarına da bağlanabileceğini öne sürmüşlerdir (Sarigül, 2014).

2.3. FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL TUTUM İLİŞKİSİ

Dünya Bankası finansal davranış ve finansal tutumları, bilgiyle başlayan, beceriye, ardından tutuma ve en sonunda davranışa ulaşan ardışık bir süreç olarak görülen finansal okuryazarlığın ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir (Sarigül, 2014).

Finansal davranışların gelişmesinin finansal tutumlara bağlı olduğuna inanılır; başka bir deyişle tutumlar davranışın katalizörü olarak hizmet eder. Tutumların davranış ne ölçüde etkilediği bazı araştırmacılar için büyük önem taşıyan bir konudur ve onları bu konu üzerinde çok sayıda araştırma yapmaya sevk etmektedir (Tavşancıl, 2010).

Bu bakış açısının aksine tutum ve davranışlar arasında bir kopukluk olduğunu öne süren araştırmalar da bulunmaktadır. La Piere, düşünceler ve eylemler arasındaki uyum arasındaki eşitsizliği ortaya çıkaran bir çalışma yürüttü. Bu çalışmada Çinli bir çift toplam 64 otel 184 restoranı ziyaret etti ve üçü dışında tüm işletmelerde memnuniyetle karşılandılar. Ancak çift, bu tamamının (%92) Çinli misafir kabul etmeyeceğini belirten yanıtlar aldılar. Bu araştırma, olumsuz tutumların yanı sıra olumlu davranışların da varlığını ortaya koymakta ve zaman zaman tutum ve davranışlar arasındaki uyum eksikliğine dikkat çekmektedir (Tavşancıl, 2010).

Finansal davranış ile finansal tutum arasındaki uyumsuzluk, Türkiye Ekonomi Bankası ile Boğaziçi Üniversitesi iş birliğiyle hazırlanan “Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi” çalışmasının bulgularında açıkça görülüyor. OECD tarafından 4 kıta 14 ülkeyi kapsayan bir araştırmaya dayanan bu çalışma, Türkiye’nin finansal davranış açısından 14., finansal tutum açısından ise 7. Sırada yer aldığını ortaya koymaktadır (Kılıç & Ata, 2015).

Tutum ve davranışların tutarsızlığı ile ilgili çeşitli nedenler bulunabilmektedir. Bunlar (Tavşancıl, 2010):

- **Çevresel Etkenler:** Tutumun etkisini çevre baskısı nedeniyle yitirmesi ve bunun sonucunda davranışa farklı yansımaya sebep olmasıdır.
- **Tutum Dışı Etkenler:** Tutum ölçme tekniklerinin tepkiyi engellemesidir.
- **Ölçme Hatası:** Diğer kısıtlayıcı neden olan ölçme hatası, tutum ile davranış arasındaki ilişkinin yeterinde anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır.

Finansal tutum ile finansal davranış arasındaki ilişki incelendiğinde her iki açıdan da benzer bir örüntünün gözlemlendiği görülmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, finansal tutumun finansal davranışla uyumlu olduğu durumlar vardır, diğer zamanlarda ise birbirleriyle çelişebilirler.

Bahsi geçen çevresel faktörler finansal tutum ile finansal davranış arasında temel bir çelişki yaratmaktadır. Bireyler olumsuz finansal tutumlarını çevrelerinin etkisiyle gizleseler ve olumlu bir finansal tutuma sahip gibi görünseler de gerçek tutumları kaçınılmaz olarak zaman içinde finansal davranışlarındaki eşitsizliklerle ortaya çıkacaktır.

Genç yetişkinler arasında finansal davranışların ortaya çıkması, onların finansal tutum düzeylerine bağlıdır. Bütçeleme, tasarruf etme ve harcamaları takip etme gibi olumlu finansal davranışları geliştirerek genç yetişkinlerin finansal bağımsızlığa ve güvenliğe ulaşması mümkündür.

“İyimserlik” olarak bilinen psikolojik yapı, yalnızca finansal davranışı ve refahı etkilemez, aynı zamanda kişinin finansal tutumunu da şekillendirir. İyimser bireyler, artan iş ahlakı, daha fazla tasarruf alışkanlığı ve emeklilik planlamasına daha fazla odaklanma gibi davranışlar sergileme eğilimindedir. Bunun tersine, kötümser bakış açısına sahip bireyler daha düşük düzeyde finansal katılım sergiliyor (Strömbäck vd., 2017).

Bir ülkenin finansal sisteminin etkinliği temel olarak bireylerin güçlü finansal zihniyetine dayanır ve bu da gelişmiş finansal eğitim yoluyla geliştirilebilir. Özellikle üniversite arasında finansal eğitimin etkinliğinin en üst düzeye çıkarmak için birçok yaklaşım bulunmaktadır (Aydoğan & Sarıkovanlık t.y.)

- Ders müfredatlarını finansal üzerinde yoğunlaşması,
- Finansal derslerinin geliştirilmesi ve ilgili derslerde sunum olanaklarının artırılması,
- Motivasyon için gerekli pedagojik şartların sağlanması ve
- Kariyer ile ilgili faaliyetlerin artırılmasıdır.

2.4. FİNANSAL DAVRANIŞ VE TUTUMUN ÖNEMİ

Son yıllarda ortaya çıkan ve ülkemizi etkisi altına alan, dolar-TL ve Euro-TL kurlarında yükselişe neden olan küresel kriz nedeniyle bireyler finansal zorluklarla karşı karşıya kalıyor. Şaşırtıcı bir şekilde, çoğu alternatif finansal araçları dikkate almadan yalnızca sınırlı parasal kaynaklarına güvenerek, mali durumlarını etkili bir şekilde nasıl zihniyet sergileyen bireyler kriz durumlarına uyum sağlamanın önemini anlıyorlar. Gereksiz borçlardan kaçınırlar, harcamalarını dikkatle izlerler ve banka kredilerine olan bağımlılıklarını en aza indirmek için bilinçli bir çaba gösterirler.

Bireylerin finansal eğitim düzeyleri ve bilgiye erişim düzeylerinin etkilediği finansal davranış ve zihniyetleri, fazla ödemeler, aşırı kredi maliyetleri ve geç ödeme ücretleri gibi gereksiz harcamalara karşı bir koruma işlevi görebilmektedir. Ekonomist Suzan Woodward'ın konut kredileri üzerine yaptığı araştırma ilginç bir bulguyu ortaya çıkardı. Lise mezunlarının daha yoğun olduğu mahallelerde yaşayan bireyler, üniversite eğitimi almış sakinlerin yaşadığı bölgelerde yaşayanlara kıyasla ek 1.160 dolar kredi harcaması ödedi. Bu durum, özellikle giderek karmaşıklaşan kredi piyasaları karşısında finansal okuryazarlığın önemini vurgulamaktadır çünkü finansal okuryazarlık, bireylerin bu tür kayıplardan ve finansal aksaklıklardan kaçınmasına yardımcı olabilir (Thaler & Sunstein, 2009).

Denizmen (2013) tarafından yapılan analizde kırmızı renkli bir otomobilin saatte 250 kilometre hızla gidip kaza yapması senaryosunda suçluluk sorununu ortaya çıkarmaktadır. Yüksek hızlarda seyahat etme yeteneğinin tek sorumlusu araba mı, yoksa sorumluluk sürücüye mi ait? Özellikle mali konulara eğilimi güçlü olan ve benzer mali davranışlar sergileyen kişilerle karşılaştırıldığında sürücünün kusurlu olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca finansal bilinci ve yatkınlığı yüksek olan bireylerin harcama limiti yüksek kredi kartlarına ihtiyaçları yoktur ve sahip değildirlar. Bu tür kartlara sahip olsalar bile, mali farkındalıkları nedeniyle sağduyulu davranırlar ve gereksiz harcamalardan kaçınırlar (Denizmen, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

3.1. FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

3.1.1. Dünya Bankası Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Dünya Bankası, 21. Yüzyılın başlarından bu yana küresel finansal okuryazarlığı artırmaya yönelik girişimlerde aktif olarak yer almaktadır. Finansal okuryazarlığın öneminin bilincinde olarak, bu çabalar sadece araştırmayı değil aynı zamanda finansal tüketicilerin çıkarlarını korumaya yönelik yasal önlemlerin uygulamasını da kapsamaktadır. Sonuç olarak finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğu bölge ve ülkelerde bu projelerin temel amaçlarından biri finansal kuruluşların bu durumdan yararlanmasını engellemektir.

Dünya Bankası, finansal eğitimin ve okuryazarlık konusunda küresel araştırmalar yürütmenin yanı sıra, aynı bölgedeki tek tek ülkelere veya belirli ülke gruplarına odaklanan çalışmalar yürütmektedir. Yakın zamanda Azerbaycan, Bulgaristan, Hırvatistan, Çekya, Letonya, Litvanya, Romanya, Rusya ve Slovakya gibi orta gelirli ülkeler üzerinden bir araştırma yapıldı. Bu çalışmanın amacı bu ülkelerdeki finansal okuryazarlık düzeyini artırmak ve finansal tüketicilerin haklarını korumaktır. Araştırmanın bulguları, bu ülkelerde tüketici haklarını korumak için sağlam bir kurumsal çerçeve oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

2011 yılında Dünya Bankası, Rusya Federasyonu'nun emriyle vatandaşlarının finansal okuryazarlığını artırmaya yönelik bir proje başlattı. Projenin hedefleri arasında finans sektörüne erişimin ve katkılarının artırılması, sorumlu finansal davranışın teşvik edilmesi ve hem federal hem de bölgesel düzeyde kapsamlı bir finansal eğitim sistemi kurulması yer almaktadır. Aynı zamanda projeye finansal hizmet sağlayıcıların şeffaflığının ve sorumluluğunun artırılması, finansal okuryazarlık konusunda

farkındalığın artırılması ve kurumsal yeteneklerin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Jones & Mann, 2004).

Yapılan bu proje tüm ulusların vatandaşlarını kapsarken, ülkelerin de ekonomik geleceğini şekillendirmede önemli bir rol oynayacak olan okul çağındaki çocukların ve üniversite öğrencilerine özel önem gösterilmektedir. Bu bireyler edindikleri finansal bilgilerle çevrelerindeki yetişkinleri etkileme yeteneğine sahiptirler. Sonuç olarak, ülke çapındaki okul ve üniversitelerde finansal okuryazarlık programları uygulanarak hem eğitimcilere hem de öğrencilere eğitim verilmektedir. 2011 yılından Haziran 2018'e kadar 20.000'in üzerinde üniversite öğrencisi ve akademisyen söz konusu eğitimleri başarıyla tamamlamıştır. Bu eğitim girişimlerinin olumlu etkisi, 2017 yılında Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) tarafından da doğrulanmıştır. Araştırma, finansal okuryazarlık sıralamasında 2012 yılında 10. Sırada yer alan Rus öğrencilerin, 2017 yılında 4. Sıraya yükselerek OECD üyesi ülkeler sıralamasında performansını artırdığı görülmüştür (Jones & Mann, 2004).

Dünya Bankası, finansal okuryazarlığı teşvik etme çalışmaları kapsamında konuyla ilgili araştırma ve analizler yürütmektedir. Bu tür girişimlerden biri, katılımcılara bütçeleme, tüketim ve tasarruf arasında sağlıklı bir denge kurma, temel finansal kavramları anlama, sermaye piyasalarında yön bulma, finansal yönetim gibi alanlarda temel bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan 'Para Önemlidir: Finansal Okuryazarlık Eğitim Programı'dır (Altıntaş, 2009).

Dünya Bankası bireylerin finansal istikrarı sağlamalarını, etkin risk yönetimi yoluyla yoksulluktan kurtulmaları ve finansal bilgileri geliştirmeleri öncelikli hedefleri olmuştur. Finansal hizmetlere sınırlı erişim, uzun vadeli finansal planlamayı, bütçelemeyi ve risk azaltmayı engelleyerek finansal okuryazarlığı olumsuz yönde etkilemektedir. Dünya Bankası'nın Evrensel Finansal Erişim (UFA) girişimi, 2020 yılına kadar 1 milyar insanı finansal kurumlarla buluşturmayı hedeflemiştir. UFA, küresel olarak 100'den fazla ülkede faaliyet gösterirken, öncelikle odak noktası, nüfusun %73'ünün finansal hizmetlere erişimin olmadığı 25 ülke olarak belirlemiştir Sahra altı Afrika ve Güneydoğu Asya da bulunan insanları finansal kurumlarla buluşturmayı başarmıştır (Isik, 2011).

3.1.2. OECD Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Yetersiz finansal eğitimden kaynaklanan zararlı ekonomik etkilerin farkına varan OECD, üye ülkelerden gelen öneriler doğrultusunda 2003 yılında çalışmalara başlamıştır. OECD, etkisini genişletmek amacıyla üç temel kaniya odaklanmıştır bunlar şu şekilde sıralanabilir (Isik, 2011):

- Kapsamlı araştırma ve analizlerin yapılması,
- Finansal eğitime ilişkin ilke ve standartların geliştirilmesi,
- Uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi.

OECD'nin finansal okuryazarlığı geliştirmek için üstlendiği en önemli girişimlerden biri 2003 yılında oluşturulan finansal eğitim projesidir. OECD Konseyi tarafından onaylanan 2003-2004 yıllarında yapılan çalışma programı, finansal eğitimin çeşitli yönlerine ilişkin kapsamlı araştırmaları kapsamaktadır. Bu araştırmanın tamamı OECD bünyesinde faaliyet gösteren Finansal Piyasalar Komitesi (CMF), Sigorta Komitesi ve Bireysel Emeklilik Çalışma Grubu tarafından desteklenmektedir. Örnek vermek gerekirse, Sigorta Komitesi poliçe sahiplerine ve emeklilik hak sahiplerine daha iyi bilgi sağlamayı amaçlayan eğitimler uygulanmıştır. Finansal eğitim projesinin temel amacı, bireylerin sağlıklı finansal kararlar alabilmeleri için gerekli finansal okuryazarlık düzeyini oluşturmak ve bu hedefe ulaşmak için uygun eğitim içeriklerini geliştirmeyi hedeflemiştir (OECD, 2005).

OECD'nin finansal eğitim projesi iki aşamaya ayrılmıştır. İlk aşamada, OECD üyesi ülkelerde hem de seçilmiş üye olmayan ülkelerde mevcut finansal eğitim programlarının etkisinin değerlendirilmesini ve analiz edilmesini içermektedir. Amaç, politika yapıcıların finansal okuryazarlık seviyelerini artırmak için kullanabileceği bir metodoloji oluşturmaktır. Analizin bir parçası olarak, finansal eğitimin önündeki temel engellerin belirlenmesi ve ele alınmasına özellikle odaklanılarak ilgili ülkelerdeki yetkililerle görüşmeler gerçekleştirildi.

Projenin ikinci aşamasında düzenleyici kurumlara yönelik bilgilendirici kılavuzların oluşturulmasına öncelik verildi. Bu kılavuzlar, finansal eğitim girişimlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesini kolaylaştırmak ve bireylerin emeklilik planlamasıyla ilgili bilinçli kararlar almasına yardımcı olmak için geliştirildi. Çeşitli demografik

grupların farklı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla finansal okuryazarlık el kitapları farklı yıllarda yayımlandı: 15-18 yaş arası gençler için 2015, yetişkinler için 2016, küçük ve orta ölçekli işletmeler için 2018 ve yatırımcılar için 2019. Bu yaklaşımın ardındaki mantık yaş, gelir ve cinsiyetin farklı finansal okuryazarlık ihtiyaçlarını şekillendiren etkili faktörler olduğunun kabul edilmesinde yatmaktadır.

OECD, 2015 yılında üye ülkelerin finansal eğitim konusunda kendi ulusal stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla “Finansal Eğitim için Ulusal Stratejiler” kılavuzunu yayınladı. Bu kılavuz dünya çapında 59 ülke tarafından finansal eğitim yaklaşımlarını şekillendirmek amacıyla benimsenmiştir. OECD, üye ülkelerdeki ilgili kamu yetkilileri tarafından finansal eğitime ilişkin ulusal stratejilerin planlaması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bilgileri denetler ve paylaşır. Ayrıca ilgili kuruluşlarla istişarelerde bulunulmasını kolaylaştırıyor, konferans ve seminerler düzenliyorlar. Ulusal stratejilerin oluşturulmasında tutarlılığı sağlamak için OECD, üye ülkelerin stratejilerini geliştirirken dikkate almaları teşvik edilen 48 maddelik bir kontrol listesi oluşturmuştur. Özetle, OECD, finansal eğitime yönelik ulusal stratejilerin oluşturulmasında üye ülkelere rehberlik etme konusunda çok önemli bir rol oynamaktadır.

Finansal eğitim projesinin ikinci aşamasının bir parçası olarak, belirli ülkelerdeki tüketicilerin finansal bilgi düzeyini değerlendirmek için bir anket uygulandı. Anketin temel amacı, finansal eğitim programının temel odak alanlarını belirlemek ve öncelik verilmesi gereken belirli konuları belirlemektedir. Bunu kolaylaştırmak için, gençlerin yanı sıra genç ve yetişkin kadınları, göçmenleri ve ailelerini hedef alan okullarda ve üniversitelerde uygulamaya uygun finansal eğitim materyallerini özetleyen kapsamlı bir rehber yayımlandı.

Finansal eğitimi ve okuryazarlığı küresel ölçekte geliştirmek amacıyla 2008 yılında OECD üyesi ülkelerin aktif katılımıyla “Uluslararası Finansal Eğitim Ağı-INFE” kuruldu. Şu anda INFE, 2020 itibarıyla 67 ülkenin ilgili otoritelerinin üyeliğine sahiptir. INFE’nin ana hatlarıyla odaklandığı alanlar arasında finansal eğitim standartlarının oluşturulması, uygulanması ve okuryazarlık konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunarak bu alanda örnek uygulamalar oluşturma rolünü yerine getirmektedir.

OECD'nin 2005 yılında yayınladığı “Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: Sorunların ve Politikaların Analizi” adlı yayını, küresel finansal eğitim konusunda çığır açıcı bir çalışma niteliğindedir. Bu etkileyici kitap, finansal okuryazarlığı ve eğitimi geliştirmek için yönetim organlarının uygulaması gereken gerekli önlemleri özetlemektedir. Özellikle kitap, OECD Konseyi'nin “Finansal Eğitim ve Farkındalık İlkeleri ve İyi Uygulamalara İlişkin Tavsiye Kararı'nın eklenmesiyle sonuçlanıyor”.

Bahsedilen kararda,

- Tüketicilerin finansal risklere ilişkin farkındalıklarının artırılması ve korunmalarını sağlamak amacıyla ulusal ölçekte kampanyaların düzenlenmesi,
- Finansal eğitimin okul düzeyinde başlatılması ve bireylerin yaşamlarının erken döneminde finansal konularda bilinçlendirilmesinin sağlanması,
- Bireylerin finansal konularda temel bilgilere ücretsiz ulaşabilecekleri ulusal düzeyde internet sitelerinin kurulması,
- Finansal kuruluşların, müşterilerine ticari gayelerle vermiş oldukları tavsiyelerin azaltılarak, herhangi bir ürün veya hizmetin tüm risk ve faydalarını içerecek şekilde bilgi vermelerinin sağlanması,
- Finansal kuruluşların, kendi çalışanlarını finansal konulardan eğitime tabi tutması,
- Finansal eğitim programlarında; finansal planlama, tasarruf, borç yönetimi, sigorta ve bireysel emeklilik gibi yüksek öncelikli konulara ağırlık verilmesi.

Dolayısıyla OECD'nin söz konusu çalışması, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi konusunda kamu otoritelerini yönlendirme amacı taşımaktadır (OECD, 2005).

OECD'nin “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)” tavsiye kararlarının yanı sıra finansal eğitim konusunda da çalışmalar yürütmektedir. 2012 yılında PISA, 15 yaşındaki öğrencilerin finansal okuryazarlığını değerlendirmek için bir test uyguladı ve bu, türünün ilk büyük ölçekli uluslararası çalışması oldu. Test sorularına şu anda kamuya açık olarak PISA'nın web sitesinden erişilebilmektedir. 2015 ve 2018'deki ilk testte küçük ayarlamalar yapıldıktan sonra, 2021'de ikinci büyük testin yapılması planlanıyor (OECD, 2005).

3.1.3. Uluslararası Diğer Kuruluşlar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Birleşmiş Milletler (BM), BM tarafından belirlenen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ile uyumlu olarak finansal eğitim ve okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik çabalarda aktif olarak yer almaktadır. Bu çerçevede, finansal hizmetlere erişim sınırlı olan ve finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan genç ve yetişkin kadınlara özel finansal eğitim programları sunulmasına yönelik girişimler hayata geçirilmiştir. BM liderliğindeki “Kızlar İçin Finansal Eğitim” olarak bilenen proje, yaklaşık 100.000 kadına finansal bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmayı, onları yaşamları boyunca yoksulluğun üstesinden gelme ve bilinçli finansal kararlar alma konusunda güçlendirmeyi amaçlıyor (EESC 2016, t.y.).

Avrupa Birliği, 2014 yılında üye ülkelerin finansal eğitim politikalarına yönelik yönergeler oluşturmak amacıyla “Herkes için Finansal Eğitim” başlıklı bir yayınladı. Yayın, finansal piyasalara giren tüketicileri korumaya yönelik bu tür politikaların uygulamasının önemi vurgulamakta ve çeşitli AB üye ülkelerinde gözlemlenen örnek uygulamalara atıfta bulunmaktadır (EESC 2016, t.y.).

Avrupa Bankacılık Federasyonu bünyesinde finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik çalışmalar ve girişimler yürütülmektedir. Böyle bir girişim, AB üye ülkelerinde düzenlenen ve seminerler, konferanslar ve 13-15 yaş arası çocuk ve gençlerin finansal bilgilerini değerlendirmek için “Avrupa Para Sınavı” içeren “Avrupa Para Haftası”dır. Ayrıca Avrupa Bankacılık Federasyonu 9 kuruluşun işbirliğiyle “Avrupa Finansal Eğitim Platformu”nu kurdu. Bu platform, genç bireylerin ve girişimcilerin finansal eğitim gereksinimlerini karşılamayı ve sonuçta Avrupa çapında finansal okuryazarlığı geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Komisyonu tarafından, AB’nin 28 üye ülkesindeki eğitimcilerin finansal okuryazarlığını geliştirmek amacıyla bir program başlatıldı. Bu öğretmenler, 12-18 yaş arası çocuk ve ergenlerin eğitiminde çok önemli bir rol oynamaktadır. “Tüketici Sınıfı” olarak bilinen bu programın nihai hedefi, bu öğretmenlerin finansal bilgiyi öğrencilerine dolaylı olarak aktarmalarıdır. Program çevrimiçi eğitim oturumları sunar ve kullanıcılara kapsamlı bir çevrimiçi kütüphaneye erişim sağlar (EESC 2016, t.y.).

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kurumu (CYFI), finansal eğitim yoluyla çocukların ve gençlerin finansal okuryazarlığını geliştirmek ve finansal konulardaki

anlayışlarını artırmak amacıyla faaliyet göstermektedir. Bu kuruluş, 70 ülkeye finansal eğitim ve okuryazarlık konusundaki politikalarını geliştirmede başarıyla yardımcı olmuştur. CYFI'nın en önemli girişimlerinden biri de 2012 yılında başlatılan "Küresel Para Haftası"dır. Bu etkinliğin temel amacı, çocukların ve gençlerin finansal konulardaki bilgi ve farkındalıklarını artırmak, aynı zamanda onlara bütçe yönetimi becerileri ve güven kazandırmaktır. Girişimci bir zihniyet "Küresel Para Haftası"nda çeşitli etkinlikler yer alıyor. 2012 yılındaki başlangıcından bu yana 23175 farklı ülkenin katıldığı bu etkinliğe yaklaşık 40 milyon çocuk ve genç bireye ulaşılmıştır (CYFI 2019, t.y.).

Dünya Tasarruf ve Perakende Bankacılık Enstitüsü ile Avrupa Tasarruf ve Perakende Bankacılık Grubu 24 arasındaki işbirliği, Avrupa Hisse Senedi Piyasası Öğrenimi adı verilen bir eğitim programının oluşturulmasıyla sonuçlandı. Bu program, finansal yatırımların çevrimiçin simülasyonlarını gerçekleştirerek, özellikle 15 yaş üzeri gençlerin finansal okuryazarlığını artırmayı amaçlamaktadır. Bu program, 1983 yılındaki başlangıcından bu yana Avrupa çapında çeşitli bankalar tarafından uygulanmakta ve yaklaşık 7,5 milyon öğrencinin katılımı sağlanmaktadır (EESC 2016, t.y.).

3.1.4. Amerika Birleşik Devletinin Yaptığı Çalışmalar

1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Amerika Tasarruf Eğitim Konseyi'ni (ASEC) oluşturarak finansal okuryazarlık alanına ilk adımını attı. Özel sektör ile kamu sektörü arasında ortak bir çalışma olan bu konsey, tasarrufları ve emeklilik planlamasını teşvik etmeye hizmet ediyor. ABD'nin finansal okuryazarlığa verildiği önem ve bu alanda kapsamlı araştırmalar yapmasıyla tanındığını belirtmekte fayda var (Gökmen, 2012).

2002 yılında Hazine Bakanlığı, finansal hizmetlere güvenli erişimi sağlamak, tasarruf davranışını teşvik etmek, yatırımcıları korumak ve bireylere gayrimenkul işlemleriyle ilgili güvenilir bilgi sunmak amacıyla Finansal Eğitim Ofisi'ni (OFE) kuruldu. OFE'nin temel sorumlulukları arasında Hazine Müsteşarlığı tarafından uygulanacak finansal eğitim girişimlerinin geliştirilmesi ve diğer eğitim kurumlarının yürüttüğü programların denetlenmesi yer almaktadır (Temizel & Özgüler, 2015).

2003 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal eğitimi teşvik etmeye yönelik devam eden çabaların bir parçası olarak Finansal Okuryazarlık ve Eğitimi

Komisyonu kuruldu. ABD Hazine Müsteşarı liderliğindeki bu komisyon, aralarında Federal Reserve Bank (FED), Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC), Eğitim Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı'nın da bulunduğu 22 federal hükümet kurumundan oluşuyor. Temel hedefleri finansal eğitim konusunda araştırmalar yapmak, finansal eğitime erişimi ülke çapında yaygınlaştırmak, mevcut eğitim stratejilerini geliştirmek ve kamu ile özel sektör arasındaki iş birliğini kolaylaştırmaktır. Bu hedeflere ulaşmak için komisyon, 22 federal devlet kurumunun tamamı tarafından sağlanan hizmetlere halkın erişebilmesi için merkezi bir platform görevi gören web sitesi başlattı (Temizel & Özgüler, 2015).

Başkanın Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi (PACFL), bireylerin finansal konularda bilinçli seçimler yapmalarına yardımcı olmak, finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltmek ve finansal istikrarı artırmak için başkana öneriler sunmak amacıyla 29 Ocak 2010'da kuruldu. Gençlere yönelik finansal eğitim ve destek programlarının sağlanması, düşük ve orta gelirli bireylerin finansal erişim ve desteklerinin sağlanması ve işyerinde finansal güvenliğin teşvik edilmesi Konseyin öncelikli odak alanlarıdır (Gökmen, 2012).

Konsey, kapsamlı bir finansal okuryazarlık eğitimi programını tamamlayan bir bireyin aşağıdaki bilgi ve kavramları anlaması ve konuyla ilgili beceriler kazanmasını dile getirmiştir

- Sermaye piyasası sistemi ve finansal kurumlar,
- Hane halkı nakit akımı durumu ve pozitif nakit akımı oluşturma ve sürdürme,
- Kaynakları ve öncelikleri göz önünde bulundurarak harcama planı yapılması,
- Acil durum fonu oluşturma sebeplerini anlama ve acil durum fonu oluşturma,
- Finansal riskleri belirleyerek risk yönetimi stratejisi geliştirme,
- Temel yatırım ürünlerinin neler olduğunu bilme, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi anlama ve doğru zamanda en iyi yatırım kararını verme,
- Çeşitli emeklilik planları arasından en uygun olanı seçme,
- Beklenmedik gelir kaybı yaşanmasına sebep olan durumlar karşısında finansal güven sağlayacak tedbirler alma ve uygulama.

Federal rezerv tarafından onaylanan Ulusal Finansal Eğitim Stratejisi, finansal eğitimi teşvik etmek amacıyla ulusal ölçekte uygulanmaktadır. Bu girişimi daha fazla

desteklemek amacıyla banka, yazılı materyaller, eğitim videoları ve finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik değerlendirmeler de dahil olmak üzere finansal konularda geniş bir yelpazede kaynaklar sunan bir web sitesi üzerinden her yaştan bireyler finansal bilgilerini geliştirmek için bu kaynaklardan yararlanmaktadır (PACFL 2008, t.y.).

Ayrıca FED, web sitesinde finansal eğitim programlarını aktif olarak paylaşmakta ve hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin finansal okuryazarlığını geliştirmek için okullarla iş birlikleri yapmakta ve eğitim kurumlarında finansal eğitimi teşvik eden yarışmalar ve ödüllü oyunlar gibi etkinliklere sponsorluk yapmaktadır (Temizel & Özgüler, 2015).

Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu, yatırımcıların finansal dolandırıcılık konusunda bilgili olmasını ve haklarını korumak için gerekli araçlara sahip olmasını sağlamak amacıyla finansal eğitim ve hukuki destek sunmaktadır. Komisyon web sitesinde tasarruf ve yatırım konularına ilişkin kaynakların yanı sıra öğretmenlere, öğrencilere ve yetişkinlere yönelik özel finansal eğitim programları sunmaktadır (Temizel & Özgüler, 2015).

Amerika’da kâr amacı gütmeyen kuruluş JumpStart Coalition’ın temel amacı, lise öğrencilerinin mezun olduktan sonra mali konularda sağlam bir anlayışa sahip olmalarını sağlamaktır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki öğrencilerin finansal okuryazarlığını ölçmek amacıyla lise son sınıf öğrencilerine iki yılda bir sınav yaparak elde edilen bulguları yayınlamaktadır (Gökmen, 2012).

Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Ulusal Finansal Eğitim Vakfı (NEFE), Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bireylerin mali refahını artırma misyonuna sahiptir. Vakıf, eğitimcilere iş birliği yaparak etkili finansal eğitim girişimleri oluşturmak için araştırmalar yürütmüş ve internet sitesinde finansal eğitime ilişkin güncel konularla ilgili kaynaklarla beraber yayınlamıştır (Satoğlu, 2014).

Ekonomik Eğitim Konseyi (CEE), Finansal Endüstri Düzenleme Otoritesi (FIRNA), Amerika Bireysel Yatırımcılar Birliği (AAII) ve Yatırımcı Koruma Vakfı (IPT), Amerika Birleşik Devletleri’nde finansal eğitime destek sağlayan çeşitli topluluk kuruluşları arasındadır (Temizel & Özgüler, 2015).

3.2. TÜRKİYEDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ULUSAL ÇALIŞMALAR

3.2.1. Bakanlıklar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Millî Eğitim Bakanlığı, özel bankalar ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde okullarda ve halk eğitim merkezlerinde finansal eğitim ve finansal okuryazarlık araştırmaları yürütmektedir. Bankalık, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında UNICEF ve Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ile ilkokul öğrencilerine finansal okuryazarlık dersleri veren “Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim” projesini hayata geçirdi. Proje, küçük çocukların finansal yeteneklerini geliştirmeyi ve onları gelecekte karşılaşılabilecek finansal ve sosyal zorlukların üstesinden gelebilmeleri için gerekli sosyal değerlerle donatmayı amaçlıyor. Bu girişim sonucunda ilkokul çağındaki yaklaşık 11 milyon çocuğa finansal okuryazarlık eğitim verildi (Üngör, 2021).

Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ortaklığıyla 2015 yılında “Bütçemi yönetebiliyorum” isimli bir girişim daha başlattı (Aydın, 2018).

Bu projenin amacı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde kayıtlı öğrenci ve öğretmenlerde finansal okuryazarlık farkındalığının artırılmasıdır. Proje, katılımcılara bütçeleme, tasarruf, yatırım yapma ve borçlanma gibi kişisel finansın çeşitli yönleri hakkında eğitim verilmesi ve finansal ürün ve hizmetler söz konusu olduğunda hak ve sorumluluklarının anlaşılmasına odaklanıyor. Eğitim materyalleri genel katılımcılar, ev hanımları, lise öğrencileri, üniversite öğrencileri ve emekliler olmak üzere farklı gruplara göre hazırlandı (MEB, 2016:6-9). Bu projeyle üç yıl boyunca Halk Eğitim Merkezlerine devam eden yaklaşık 5 milyon kişiye finansal okuryazarlık eğitimi başarıyla verildi (Aydın, 2018).

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle meslek lisesi öğrencilerine finansal eğitimi verilmesine yönelik bir proje yürütüyor. Proje, başladığı 2016 yılından bu yana mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören yaklaşık 1 milyon öğrenci finansal okuryazarlık derslerini bankacılık ve muhasebe derslerinin müfredatına başarıyla dahil etti. Bu girişim, bu öğrencilerin okul yıllarında temel finansal bilgileri edinmelerini garanti eder.

“Muhasebe ve Finans” ile ilgili dersler Millî Eğitim Bakanlığı “Hayat Boyu Öğrenme Portalı”nda listelenmektedir. Bu kurslar, “Banka İşlemleri Geliştirme ve Uyum Eğitimi”, “Finansal Yatırım”, “Finansal Yatırım İşlemleri ve Uyum Eğitimi”, “Sermaye Piyasası İşlemleri Geliştirme ve Uyum Eğitimi” gibi konuları kapsamaktadır. Bu eğitimler katılımcılara finans alanında bilgi edinme fırsatı sunuyor.

Türkiye Cumhuriyeti, özellikle Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, çeşitli çalışmalarla finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konusunda aktif olarak yer almaktadır. Bakanlığın 2009 yılında hayata geçirdiği girişimlerden biri de öğrencilere yüz yüze eğitim ve çevrimiçi dersler sunan “Aile Eğitim Programı’dır. Program kapsamında katılımcılara, “Ekonomi” başlığı altında “Finansal Okuryazarlık”, “Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi”, “Aile ve Alışveriş” gibi konularda eğitim veriliyor. Bakanlık ayrıca, çeşitli finansal kavram, ürün ve hizmetlerin yanı sıra kredi ve kredi kartı kullanımı, tasarruf araçları ve bütçe yönetimini inceleyen kapsamlı bir “Finansal Okuryazarlık” rehberi de dahil olmak üzere bu eğitim konularını kapsayan kitaplar da yayınladı (Şarlak, 2012).

Bu eğitim kaynaklarına halkın kolayca erişebilmesi finansal bilginin yaygın şekilde yayılmasını sağlar.

2018-2023 yıllarını kapsayan “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” kapsamında kadınların finansal okuryazarlık anlayışının ve farkındalığının artırılması da hedeflerden biri. Bu hedefe ulaşmak için kadınlara özer finansal eğitim programları geliştirilecek, finansal konular ve buna bağlı riskler konusunda farkındalığı artırmaya yönelik etkinlikler düzenlenecektir. Bu etkinliklerle kadınların para yönetimi, gelir, gider, tasarruf, varlık borç, yatırım, bireysel emeklilik sistemi gibi çeşitli konularda bilgi sahibi olmaları amaçlanıyor. Valiliklerin aktif katılımıyla 2018 yılında toplam 7.100 kadına finansal eğitim verildi (Şarlak, 2012).

3.2.2. TCMB Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

TCMB, 2014 yılında uygulamaya konulan “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” Başbakanlık Genelgesi uyarınca finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularında araştırmalar yürütmektedir. Eylem planının uygulanması sorumluluğu TCMB’ye verilmiştir. Hazine Müsteşarlığı,

TCMB, SPK, BDDK ve TMSF'den oluşan “Finansal İstikrar Komitesi” (TCMB, 2014). Planda belirtilen eylemlerin büyük bir kısmı TCMB'ye ait olmakla birlikte, “Tasarruf Bilincinin Artırılması ve kuruş Kullanımının Teşvik Edilmesi” konusunda ana sorumluluk TCMB'ye verilmiştir (TCMB 2011, t.y.).

2018 yılında başlatılan Herkes için Ekonomi projesi, TCMB'nin finansal okuryazarlık ve eğitim alanında yürüttüğü en önemli çalışmalarından biri olma özelliğini taşıyor. Temel hedefi, ekonomik gelişmelere ve merkez bankacılığına sürekli ilgiyi teşvik ederken aynı zamanda toplumun tüm kesimlerindeki bireylerin finansal bilgi ve farkındalığını arttırmaktır. Bunu başarmak için, farklı yaş gruplarına hitap eden çeşitli etkinliklerin yanı sıra, her segmentin özel eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde özel içerik üretiliyor. Örneğin anaokulu, ilkokul, ortaokul ve liselere ziyaretler gerçekleştirilerek para kavramı, değeri, ekonominin önemi ve fiyat istikrarı konuları anlatıldı. Ayrıca öğretmenlerine finansal eğitim verilerek öğrencilere ulaşmaya yönelik dolaylı bir yaklaşım benimsenmiştir. Projenin ilk aşamasında Ankara'da toplam 13 okul ve 95 derslik ziyaret edilerek yaklaşık 3000 öğrenciye finansal eğitim verildi. Projenin Türkiye genelinde TCMB şubelerini de dahil ederek Ankara dışına da yayılması amaçlanıyor. Ülkedeki tüm üniversite öğrencilerinin katılımına açık olan “Gençlik Forumu” etkinlikleri, ziyaret ve etkinliklerle üniversite öğrencilerinin katılımını sağlamak amacıyla düzenlenmektedir (Eroğlu vd., 2016).

“Herkes için Ekonomi” girişimi kapsamında, halkın finans konusunda eğitici içeriklere ulaşmasını sağlamak amacıyla bir web sitesi (herkesicin.tcmb.gov.tr) oluşturuldu. Sitede enflasyon, fiyat istikrarı, para politikası gibi çeşitli finansal ve ekonomik konular ile TCMB'ye ilişkin genel bilgiler yer alıyor. Ayrıca sitede bireylerin finansal konulardaki bilgilerini değerlendirmelerine olanak sağlayan interaktif testler de yer alıyor.

3.2.3. SPK Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

TCMB'nin yürüttüğü finansal eğitim çalışmaları, temel misyon ve amacına uygun olarak öncelikle enflasyon, fiyat istikrarı ve para gibi konular etrafında yoğunlaşmaktadır. Öte yandan SPK, sermaye piyasalarının büyümesini teşvik etme temel hedefiyle bireysel yatırımcılara finansal eğitim sağlamaya odaklanmaktadır. Aslında SPK, finansal eğitim

abalarının yatırımcı farkındalığını artırmayı ve sermaye piyasası araçları ve kurumlarının daha derin anlaşılmasını sağlamayı amaçladığını açıkça ifade etmiştir (Sönmez, 2014).

Sermaye piyasasının ve çeşitli araçlarının geliştirilmesi amacıyla, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve sermaye piyasası sektöründeki diğer kurumlar, 2012 yılında güçlerini birleştirerek “Yatırımcı Eğitim Seferberliği” girişimini başlattı. Bu programın temel amacı yatırımcıların bilgilerini artırmak ve onlara bilinçli kararlar verme gücü kazandırmaktı. Bu amaca yönelik olarak hisse senedi, özel sektör borçlanma araçları, bireysel emeklilik gibi ürünlere odaklanan bir dizi bilgilendirme ve tanıtım çalışması yürütüldü. Nihai hedef, yatırımcılar ve sermaye piyasaları arasında daha güçlü bağlantılar kurmaktı.

“Yatırımcı Eğitim Seferberliği” programı, mevcut ve potansiyel yatırımcıların da aralarında bulunduğu geniş bir kitlenin yanı sıra okul çağındaki çocuklar, üniversite öğrencileri, sigortalı çalışanlar, ev hanımları gibi toplumun farklı kesimlerine ulaşmayı hedefliyor. Yatırım deneyimi olmayanlara yönelik olarak 2011 yılında Yatırım Yapıyorum (www.yatirimyapiyorum.gov.tr) sitesi hizmete açılmıştır. Bu platformda sermaye piyasalarına ilişkin temel bilgiler verilmekte ve kullanıcılara sanal ortamda yatırım işlemleri gerçekleştirilebilmektedir. Benzer şekilde İMKB (BIST), yatırımcılara sermaye piyasaları ve hisse senedi piyasası hakkında bilgi vermek amacıyla 2012 yılında “Bilinçli Yatırımcı” (bilincliyatirimci.ogr) internet sitesi hizmete açmıştır (SPK 2012, t.y.).

SPK, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak, temel finansal bilgileri eğitim müfredatına dahil ederek öğrenciler arasında finansal okuryazarlığın geliştirilmesine aktif olarak katılmaktadır. Ayrıca SPK, 2011 yılından bu yana ilkokul çağındaki çocuklarda tasarruf ve yatırım bilincini artırmaya yönelik kompozisyon yarışması düzenliyor ve dereceye girenlere ödülleri veriliyor.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Bankacılık ve Sigortacılık Kurumu (BIST) ve aracı kurumlarla iş birliği içinde üniversite öğrencilerine yönelik ziyaretler gerçekleştirmekte ve eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Eğitim katılanlar, katılımlarının karşılığı olarak sertifika alıyorlar. Eğitim çalışmalarına başladığı 2009 yılından bu yana toplam 36.351 üniversite öğrencisi başvurdu ve 2018 yılına kadar 9.509 öğrenciye sertifika verildi. Ayrıca SPK tarafından düzenleniyor. Ayrıca Ekim 2018’de

gerçekleştirilen “Dünya Yatırımcı Haftası” kapsamında 1500’e yakın öğrenciye seminerlerin yanı sıra çeşitli üniversite etkinlikleri de gerçekleştirilmiştir.

SPK, Anadolu Üniversitesi ve BIST iş birliğiyle toplumun her kesiminden bireylere hitap eden “Finansal Okuryazarlık Sertifika Programı’nı” sunuyor. Bu programın temel amacı toplumun yatırım ve tasarruf anlayışını geliştirmektir. Ayrıca SPK, kadınlara, kamu sektörü ve finans sektörü çalışanlarına, odalara, borsalara ve derneklere yönelik yayın çalışmaları yürütmektedir.

SPK, 2014 yılında hayata geçirdiği “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketiciyi Koruma Stratejisi ve Eylem Planları” başlıklı Başbakanlık Genelgesinde belirtilen esaslar doğrultusunda finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularında araştırmalar yürütmektedir. Eylemin büyük çoğunluğunda planlarda SPK çeşitli girişimlerden “sorumlu/koordinatör kuruluş” olarak tanımlanmaktadır. Özellikle finansal eğitime yönelik ulusak bir stratejinin geliştirilmesinde koordinatör kurum olarak SPK görevlendirilmektedir (TCMB, t.y.). Sonuç olarak SPK bu alanda birincil yetkiye sahip olup temel sorumlulukları üstlenmektedir.

SPK’ya “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketiciyi Koruma Stratejisi ve Sitesi Oluşturulması ve Finansal Eğitim Faaliyetlerinin Sosyal Medya Aracılığıyla Duyurulması” görevi verilmiştir. Bunun sonucunda “Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması” internet sitesi (www.finansalegitim.gov.tr) 2018 yılında kamunun erişimine açılmıştır (SPK 2018, t.y.). Bu sitede bütçeleme, para yönetimi, ülkemizdeki finans kurumları ve hizmetleri, kredi çeşitleri, kredi kartı kullanım esasları, sermaye piyasası araçları, borsa işlemleri, bireysel emeklilik sistemi, kurumsal yönetim, türevler gibi pek çok konu yer almaktadır. Enstrümanlar ve sigorta ürünleri. Ayrıca sigortacılık alanındaki temel kavram ve araçları tanıtan temel, orta ve ileri düzeyde 32 eğitim videosu bulunmaktadır (SPK 2018, t.y.). 2018 yılı sonu itibarıyla finansal eğitim sitesine üye olan ve eğitimlere katılan kullanıcı sayısı 800’e ulaşmıştır (SPK 2018, t.y.).

3.2.4. BDDK Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

BDDK, “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketiciyi Koruma Stratejisi ve Eylem Planları’nın uygulanmasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte,

koordinatör olarak asıl rolü finansal tüketicilerin çıkarlarının korunmasını içermektedir (TCMB, t.y.).

BDDK, 2019-2021 yılları için kamuoyuna açıklanan “Stratejik Plan” kapsamında “Finansal Okuryazarlığın Artırılması ve Finansal Tüketicilerin Korunmasını temel hedeflerinden biri olarak belirledi. Bu hedefe ulaşmak için uygulanması gereken temel önlem,

Finansal ürün ve hizmetlerden yararlanan bireylerin korunması amacıyla idari kapasitenin ve düzenleyici çerçevenin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır, finansal okuryazarlığın artırılması için gerekli hususlara yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Belirleme aşağıdaki şekilde yapılır. Finansal tüketicilerin aldatıcı kişiler tarafından sömürülmesine karşı mücadele etmek için yasal hükümler oluşturulmaktadır. Bu düzenlemeler, işlemlerin niteliği ve değeri dikkate alınarak bankaların tüketicilere uyguladığı ücretlerin sınırlandırılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmanın teşvik edilmesi ve tasarrufun teşvik edilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca finansal tüketicilerin farkındalığını artırmaya yönelik konferans ve benzeri etkinliklere ev sahipliği yapmak üzere sivil toplum kuruluşlarıyla işbirlikçi girişimlerde bulunmaktadır (BDDK 2018, t.y.).

Finansal tüketicilerin çıkarlarını korumak için uygulanan bir diğer önlem, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin ücretlerle ilgilidir. Amaç, adilliği ve karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla bireylere, Ücretler Yönetmeliği’ne göre kategorize edilmiş, kendilerinden alınabilecek ücretler hakkında şeffaf bir bakış sunmaktır (BDDK 2018, t.y.).

3.2.5. BIST Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi BIST için önemli bir önceliktir. BIST, özellikle sermaye piyasası ve borsa işlemlerine odaklı finansal eğitim ve okuryazarlık çalışmaları yürütmektedir. Bu programların hedef kitlesi bireysel ve kurumsal yatırımcıların yanı sıra üniversite öğrencilerini de kapsamaktadır. BIST, üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli üniversitelerde yıl boyunca 2 haftalık eğitimler sunan “Öğrenci Eğitim Programı’nı hayata geçirdi. Bu programın

amacı öğrencilere BIST piyasalarının ve sermaye piyasasının işleyişi hakkında bilgi vermektir. 2020 yılında 21 farklı dönemde eğitim verilmesi planlanmaktadır. Ayrıca BIST, tesislerine ziyaretler düzenleyerek öğrencilerin BIST'in operasyonel yapısı hakkında ilk elden deneyim kazanmalarına ve anlayış kazanmalarına olanak tanır (BIST 2020, t.y.).

2018 yılında BIST ve İstanbul Ticaret Üniversitesi iş birliğiyle “Borsa Uygulama ve Finans Simülasyon Laboratuvarı” (BISTLAB) kuruldu. BISTLAB'ın temel amacı yüksek lisans, doktora ve sürekli eğitim merkezi öğrencilerine eğitim fırsatları sunmanın yanı sıra finansal okuryazarlığı teşvik etmektir. BISTLAB, oturma salonu simülasyon laboratuvarlarının oluşturulmasıyla pratik bir öğrenme ortamı sağlamayı amaçlamaktadır. 2018 yılında toplam 4 üniversitede hayata geçirilen BISTLAB, 2019 yılında faaliyetlerini iki üniversiteye daha genişletti (BIST 2020, t.y.).

BIST Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'na ilişkin anlayış ve bilginin artırılması amacıyla hem bireysel hem de kurumsal yatırımcılar eğitim çalışmalarına katılmaktadır. 2017 yılında başlayan bu seminerler yatırım şirketi yöneticileri tarafından yürütülmektedir. Eğitim programı finansal okuryazarlık, sermaye piyasaları, yatırım stratejileri, vadeli işlem piyasalarının mekaniği, vadeli işlem ve opsiyon piyasalarına yatırım gibi çeşitli konuları kapsamaktadır (TSPB 2017, t.y.).

Potansiyel yatırımcılara sermaye piyasası faaliyetleri hakkında uygulamalı bilgi sağlayan ve BIST piyasalarında sanal işlem yapmalarına olanak tanıyan bir araç olan “BIST Simülasyon Platformu”na (BIST-S) kamunun erişimine açıldı. Bu platform, kullanıcıların hem VIOP'ta hem de hisse senedi piyasalarında simüle edilmiş işlemler yapmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca platform, üniversitelerde gerçekleştirilen piyasa ve yatırım eğitim ve seminerlerine, etkinliklere ve BIST tanıtım stantlarına da olanak sağlamaktadır (BIST, 2019:63).

3.2.6. TSPB Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB), finansal okuryazarlık eksikliğini Türkiye’de sermaye piyasalarının büyümesinin önünde önemli bir engel olarak kabul etmektedir. Bu soruna çözüm bulmak amacıyla TSPB, 2018 yılından itibaren Türkiye’deki finansal okuryazarlık düzeyini on yıl içinde OECD ülkelerinin

ortalamasıyla için gerekli adımların özetlendiği kapsamlı bir rapor yayımlanmıştır (TSPB 2017, t.y.). TSPB, çalışmaları kapsamında finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik çeşitli girişimler yürütmektedir.

TSPB'nin finansal eğitim faaliyetleri, 2012 yılında kurulan ve finans sektöründen kişilerden oluşan "aXiyon" ekibi⁴² tarafından denetlenmektedir. Ekip, 2014 yılında web sitesinde hayata geçirilen "Zengin Bir Geleceğin Sırrı" adlı e-öğrenme programının oluşturulmasını üstlendi. Bu program, kurgusal bir karakterin çocukluktan itibaren hayat yolculuğunu anlatarak tasarruf ve yatırım pratiklerini geliştirmeyi amaçlıyor. Emekliliğe kadar çeşitli finansal ürünlere ilişkin içgörüler sağlarken (TSPB 2014, t.y.).

TSPB Mali Eğitim Çalışma Komitesi tarafından hayata geçirilen "Param ve Ben" projesi, tasarruf ve yatırım alışkanlığının kazandırılmasına yönelik çeşitli çalışmaları kapsıyor. Bu girişimlerden biri, özel bir web sitesi ve sosyal medya hesaplarının oluşturulmasını içerir. Bu platformlar, tasarruf ve yatırımlarla ilgili her uzmanlık seviyesindeki kişilere hitap eden geniş bir video yelpazesine sahiptir. Ayrıca başarılı yatırımcıların gerçek hayat hikayelerini sergiliyor ve ünlülerle röportajlar yaparak onların kendi tasarruf ve yatırım uygulamalarına ışık tutuyorlar (TSPB 2017, t.y.). Ayrıca internet sitesinde, bireylerin tasarruf kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla düzenli tasarruf ve doğru bilgi odaklı, üç aşamalı kapsamlı bir yatırımcı eğitim programı sunulmaktadır. Tasarruf yöntemleri, yatırım araçları, yatırım takibi gibi pek çok konuyu kapsayan program, her düzeydeki bilgi ve deneyime sahip bireylerin erişimine açıktır.

TSPB'nin kolaylaştırıcılığı yaptığı "Param ve Ben" programı, çocukların katılımına yönelik çeşitli girişimler içeriyor. Bu etkinliklerden biri de 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda "Zengin Olmanın Sırrı" adlı tiyatro oyununun sahnelenmesiydi. Bu gösterinin amacı ilkokul öğrencilerine para tasarrufunun önemi konusunda bilgi vermektir. Bu onları paranın amacı, ihtiyaçlar ve istekler arasındaki ayrım ve tasarrufun önemi gibi sorular üzerinde düşünmeye sevk etti. Bu sorunların yanıtlanması amacıyla detaylı açıklamalara yer verilmiştir (TSPB 2014, t.y.).

Sermaye piyasası yatırımcıları, TSPB'nin finansal eğitim çalışmalarının önemli bir odağını oluşturmaktadır (TSPB 2018, t.y.). Bu kitleye hitap etmek için web sitesinde "Yatırımcılar" adında özel bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde temel finans kavramları, sermaye piyasası araçları ve kurumları, yatırım işlemleri, yatırımcı hakları ve

yatırım yaparken uyulması gereken esaslar hakkında değerli bilgiler yer almaktadır. Ayrıca yatırımcılara finansal yolculuklarında daha fazla yardımcı olmak amacıyla bu bölüme özel hazırlanmış bir eğitim videosuna da yer verilmiştir.

3.2.7. FODER ve Habitat Derneği Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

FODER, orijinal misyonuna uygun olarak, farklı demografik yapıdaki bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak amacıyla hem çevrimiçi hem de yüz yüze çeşitli eğitim girişimleri yürütmektedir. “Finansını Anlayan Bireyler” başlıklı proje kapsamında kadınlara, çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel finansal okuryazarlık eğitimleri sunuluyor. “Parayön” projesiyle 11-25 yaş arası bireylere finansal okuryazarlık eğitimi verilirken, “Parametre” modülü de aynı proje kapsamında üniversite öğrencilerine yöneliktir. Ayrıca lise öğrencileri de “Paragram” modülünden yararlanmaktadır. Ayrıca “Parayol” modülü, eğitimlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı anaokulu, yetimhane ve sevgi evlerinde yaşayan 14-25 yaş arası gençlere de yaygınlaştırıyor. Bu projelerin genel amacı genç bireylere etkili para yönetimi becerileri kazandırmaktır (FODER, 2014).

“Evin Kadın Hesap Uzmanı” programıyla kadınlara özel eğitimler verilirken, çiftçiler de “1000 Çiftçi 1000 Nimet” ve “Bütçesini Bilen Çiftçi” programlarından faydalanabiliyor. FODER, kuruluşundan bu yana yaklaşık 3 milyon kişiye finansal okuryazarlık eğitimini başarıyla verdi. Çeşitli kurumlarla işbirliği içinde yürütülen bu girişimler, FODER’in özverisinin ve desteğinin bir kanıtıdır.

FODER, kapsamlı finansal eğitimlerin yanı sıra finansal okuryazarlığın boyutunu değerlendirmeye yönelik araştırmalar da yapıyor. FODER, VISA iş birliğiyle 2017 ve 2019 yıllarında Türkiye’de finansal bilgi, tutum ve davranış düzeylerini ölçen çalışmalar gerçekleştirerek Türkiye’nin finansal okuryazarlık endeksini oluşturdu. 2019 araştırmasının bulguları, biri tüm katılımcılar için, diğeri ise özellikle kadın katılımcılar için olmak üzere iki ayrı okuryazarlık yayınlandı. Her iki çalışmanın sonuçları incelendiğinde, Türkiye’nin finansal okuryazarlık endeksinin 2017-2019 yılları arasında istikrarlı kaldığı ortaya çıktı (FODER, t.y.).

Habitat Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), VISA ve Türkiye’deki 22 üye bankanın iş birliğiyle hayata geçirilen “Paramı Yönetebiliyorum”

projesi, gençlerin finansal okuryazarlık ve bütçe yönetimi becerilerini geliştirmeyi amaçlıyor. 2009 yılında başlatılan proje, gençlerin finansal bilgi birikimini geliştirerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlamak amacıyla tasarlandı. Katılımcılara bütçeleme'nin önemi, tasarruf ve tasarruf planlamasının avantajları ile temel bankacılık hizmetleri konularında eğitim veriliyor. Projenin web sitesinde lise öğrencileri, üniversite öğrencileri, yetişkinler ve girişimciler için özel finansal okuryazarlık kursları sunulmaktadır. Lise ve üniversite öğrencileri için bütçe yönetimi temel alıyor. Girişimcilere ise bütçe hazırlama, fizibilite çalışmaları, mali tablo analizleri ve finansman olanakları hakkında bilgi veriliyor.

Çalışmanın amacı “Paramı Yönetebiliyorum” girişiminin etkilendiğini değerlendirmektir. Araştırmadan elde edilen bulgular, eğitime katılan gençlerin tasarruf teknikleri ve bütçe kontrolü konusundaki anlayışlarında kayda değer bir gelişme olduğunu ortaya koydu. Program öncesinde katılımcıların sadece %62’si tasarruf yöntemleri hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtirken, eğitim sonrasında bu rakam ciddi bir artış göstererek %84’e yükseldi. Benzer şekilde bütçeleme ve yönetim konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtenlerin oranı da %60’tan %82’ye çıktı. Ayrıca tüketici haklarının ve sorumlu borçlanmanın anlaşılmasında önemli bir artış yaşandı (FODER, 2014).

3.2.8. Bankalar Tarafından Gerçekleştirilen Çalışmalar

Türkiye’de bankalar, farklı kurumların üstlendiği projelerde ortak olarak ya da finansal okuryazarlığın geliştirilmesine öncülük ederek aktif olarak katkıda bulunmaktadır.

Öğretmen Akademisi Vakfı ve Öğretmen Akademisi Vakfı iş birliğiyle hayata geçirilen “5 Taş Sosyal ve Finansal Liderlik Eğitimi” programı, T. Garanti Bankası A.Ş. tarafından hayata geçirildi. Amacı ilkokul, ortaokul ve lisedeki öğrenciler arasında sosyal ve finansal farkındalığı teşvik etmektir. Eğitim iki ana bölümü ayrılmıştır: sosyal ve finansal. Mali bileşen, tasarruf, mali kayıtların tutulması, bütçeleme ve gelir elde etme hakkında bilgi aşılama'ya odaklanır. Bu eğitim programına 12 ildeki 112 okuldan 5000’in üzerinde öğrenci aktif olarak katıldı.

Sürdürülebilirlik taahhüdü uyarınca Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesine büyük önem veriyor. Bu girişimin bir parçası olarak Yapı Kredi Bankacılık Akademisi, web sitesinde finansal eğitim programları sunarak, imkanı olmayan bireylerin güçlendirilmesini ve ekonomik sisteme dahil olmalarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu programlar lise öğrencileri, üniversite öğrencileri, girişimciler ve genel halk gibi çeşitli hedef gruplara hitap etmektedir (Kavuklu, 2019).

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dışındaki tüm üniversite öğrencilerine kapsamlı finansal okuryazarlık eğitimi T. İş Bankası A.Ş.'den verilmektedir. Bu eğitim temel ekonomik kavramları, ekonomik metodolojiyi, finansal göstergelerin yorumlanmasını, bankacılık sisteminin anlaşılmasını ve bankaların günümüz toplumdaki rolünü kapsamaktadır. Ayrıca T. İş Bankası A.Ş. Arya İş Atölyeleri programıyla kadın girişimcilere özel finansal okuryazarlık eğitimleri sunmaktadır (Kutval, 2019).

2012 yılında Akbank T.A.Ş. Finansal okuryazarlık yaygınlaştırma ve tasarruf kültürünü geliştirme misyonu kapsamında “Ekonominin Kahramanları Çocuklar” Projesi’ni başlattı. Bu girişim özellikle yaşam boyu alışkanlıkların oluşturduğu yaştaki çocukları hedef alıyor. Bunu kolaylaştırmak amacıyla para yönetimi, giderler, istek ve ihtiyaçların ayrımı, tasarrufun önemi ve bankaların rolü gibi çeşitli ekonomik konularda değerli bilgiler sunan özel bir web sitesi oluşturulmuştur (Arslan, 2018).

2013 yılında ING Bank A.Ş. tasarrufları teşvik etmeye odaklanan bir finansal okuryazarlık projesi olan “Turuncu Damla” girişimini başlattı. Bu projenin temel amacı küçük çocuklara istek ve ihtiyaçlar konusunda farkındalık kazandırmak, tasarruf etme alışkanlığını kazandırmak ve akıllı alışveriş davranışlarını teşvik etmektir. Öğrencilerin sınıf öğretmenleri 8 hafta boyunca geleceğe yönelik davranış, sınırlı kaynakları yönetme, çekici ürünlerin cazibesine direnme, istek ve ihtiyaçlar arasında ayırım yapma, bütçeleme, sabırlı davranma ve kararları doğru verme gibi 8 farklı tema üzerinde eğitim veriliyor. Bir grup projenin kapsamını genişletmek amacıyla 8-10 yaş arası çocuklara yönelik para, alışveriş, tasarruf ve temel finansal kavramlar hakkında eğitici içerikler sunan özel bir web sitesi oluşturuldu. Bu proje aracılığıyla 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonu itibarıyla toplam 38.835 öğrenci eğitim almıştır (Kuduz & Atasaver, 2022).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZLER

Finansal Davranış ve Eğitim Düzeyi

Pairwise Wilcoxon Testi:

- Gruplar arası karşılaştırmalarda, bazı eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Örneğin:
 - **Birinci Sınıf vs İkinci Sınıf:** p-değeri 0.037
 - **İkinci Sınıf vs Yüksek Lisans:** p-değeri 0.025

Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Düzeyi

Pairwise Wilcoxon Testi:

- Gruplar arası karşılaştırmalarda, bazı eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Örneğin:
 - **Dördüncü Sınıf vs Yüksek Lisans:** p-değeri 0.012

Finansal Tutum ve Gelir Düzeyi

Pairwise Wilcoxon Testi:

- Gruplar arası karşılaştırmalarda, bazı gelir düzeyleri arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Örneğin:
 - **20.000-29.999tl Gelir Grubu vs 0-9.999tl Gelir Grubu:** p-değeri 0.017
 - **30.000-39.999tl Gelir Grubu vs 0-9.999tl Gelir Grubu:** p-değeri 0.041

Sonuçlar

- Eğitim düzeyi ile finansal davranış ve finansal okuryazarlık arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.
- Gelir düzeyi ile finansal tutum arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.
- Gelir düzeyi ile finansal davranış ve finansal okuryazarlık arasında anlamlı farklar bulunmamaktadır.
- Verilerde normal dağılım varsayımının geçerli olmadığı durumlarda Kruskal-Wallis testi ve pairwise Wilcoxon testi kullanılmıştır.

Bu analizler, eğitim ve gelir düzeylerinin finansal tutum, davranış ve okuryazarlık üzerinde nasıl etkili olabileceğine dair önemli bilgiler sağlamaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlıkta artış görülürken, gelir düzeyindeki farklılıklar finansal tutumu etkileyebilmektedir. Ancak, gelir düzeyinin finansal davranış ve okuryazarlık üzerindeki etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Finansal Tutum ve Eğitim Düzeyi Arasındaki Karşılaştırmaların Yorumlanması

Pairwise Wilcoxon rank sum testi, eğitim düzeyi grupları arasında finansal tutum açısından yapılan çiftler halinde karşılaştırmaların p-değerlerini sağlamaktadır. Kullanılan Benjamini-Hochberg (BH) yöntemi, çoklu testlerden kaynaklanan yanlış pozitifleri kontrol etmek amacıyla p-değerlerini düzeltir.

- **Anlamlı Farklar:** Yüksek lisans grubu, diğer birçok grup (Birinci sınıf, Dördüncü sınıf, Üçüncü sınıf, İkinci sınıf) ile anlamlı farklılıklar göstermektedir. Benzer şekilde, doktora ve birinci sınıf arasında da anlamlı bir fark bulunmaktadır.
- **Anlamlı Olmayan Farklar:** Birinci sınıf ile dördüncü sınıf, birinci sınıf ile üçüncü sınıf, dördüncü sınıf ile üçüncü sınıf, ve diğer bazı çiftler arasında anlamlı farklar bulunmamaktadır.

Bu sonuçlar, belirli eğitim düzeyleri arasında finansal tutumların önemli ölçüde farklı olduğunu göstermektedir. Özellikle, yüksek lisans seviyesindeki bireylerin finansal tutumlarının diğer birçok gruptan farklı olduğu dikkat çekicidir. Yüksek lisans grubu, finansal tutum açısından diğer gruplarla kıyaslandığında daha belirgin farklılıklar göstermektedir.

Finansal Davranış İki Ülke Karşılaştırması

Yapılan Welch Two Sample T-Test analiz sonucunda p- değeri 0.05'ten küçük olduğu için ABD ve Türkiye arasında finansal davranış açısından anlamlı bir fark olduğu sonucunu ve ABD'nin finansal davranış oranı 2.985549 olarak çıkarken Türkiye'nin finansal davranış oranı 2.697977 olarak sonuç elde edilmiştir.

Finansal Okuryazarlık İki Ülke Karşılaştırması

Yapılan Welch Two Sample T-Test analiz sonucunda : p-değeri 0.05'ten büyük olduğu için ABD ve Türkiye arasında finansal okuryazarlık açısından anlamlı bir fark olmadığını ABD'nin finansal okuryazarlık oranının 2.462428 türkiyenin finansal okuryazarlık oranının ise 2.439306 olduğu ve çıkan sonuçların iki ülkeninde skorlarının yakın olduğu ortaya konulmuştur.

Bu sonuçlar, finansal davranışların ülkeler arasında farklılık gösterebileceğini, ancak finansal okuryazarlığın daha benzer olduğunu göstermektedir. Normal dağılım varsayımının sağlanmadığı durumlarda non-parametrik testlerin kullanılması önemlidir ve bu analizde de bu testlerin sonuçları dikkate alınmıştır.

Finansal Tutum İki Ülke Karşılaştırması

Yapılan Wilcoxon Rank Sum Test sonucuna göre p-değeri 0.05'ten çok küçük olduğu için Türkiye ve ABD arasındaki finansal tutum medyanları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu sonuç, iki ülke arasındaki finansal tutumların dağılımlarının önemli ölçüde farklı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, iki ülke arasındaki finansal tutumların önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ve bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür analizler, finansal tutumların ülke bazında nasıl farklılık gösterebileceğini anlamak için önemlidir.

Aşağıda ABD ve Türkiye gruplarının finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 4.1. Finansal Tutum

	ABD						TÜRKİYE					
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Standart Hata	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Standart Hata
Finansal tutum	3.78	0.76	4.00	-1.53	3.43	0.06	3.20	0.62	3.20	-0.03	-0.46	0.05
Finansal davranış	2.99	0.63	3.00	0.26	-0.28	0.05	2.70	0.65	2.75	0.22	-0.27	0.05
Finansal okuryazarlık	2.46	0.55	2.25	0.70	-0.17	0.04	2.44	0.71	2.50	0.29	-0.38	0.05

- **ABD Grubu:** Ortalama finansal tutum değeri 3.78 olup, Türkiye grubuna göre daha yüksektir. Çarpıklık negatif (-1.53) ve basıklık pozitif (3.43) olduğu için yüksek değerlerin çoğunlukta olduğunu gösterir.
- **Türkiye Grubu:** Ortalama finansal tutum değeri 3.20 olup, dağılım neredeyse simetrik (çarpıklık -0.03). Negatif basıklık (-0.46) gözlenmiştir.

Finansal Davranış

- **ABD Grubu:** Ortalama finansal davranış değeri 2.99 olup, Türkiye grubuna göre daha yüksektir. Çarpıklık hafif pozitif (0.26) ve basıklık negatif (-0.28) olduğu için dağılımda basıklık vardır.
- **Türkiye Grubu:** Ortalama finansal davranış değeri 2.70 olup, çarpıklık hafif pozitif (0.22) ve basıklık negatif (-0.27) gözlenmiştir.

Finansal Okuryazarlık

- **ABD Grubu:** Ortalama finansal okuryazarlık değeri 2.46 olup, Türkiye grubuna göre çok az farkla yüksektir. Çarpıklık pozitif (0.70) ve basıklık hafif negatif (-0.17) olduğu için dağılımda hafif basıklık vardır.
- **Türkiye Grubu:** Ortalama finansal okuryazarlık değeri 2.44 olup, çarpıklık hafif pozitif (0.29) ve basıklık negatif (-0.38) gözlenmiştir.

Bu istatistikler, ABD ve Türkiye'deki bireylerin finansal tutum, davranış ve okuryazarlık düzeylerinin farklı olduğunu göstermektedir. Özellikle:

- **ABD grubunun finansal tutumu,** Türkiye grubuna göre daha yüksek ve dağılım sola doğru eğilimlidir, bu da ABD'deki öğrencilerin finansal tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir.
- **Finansal davranış** açısından, ABD grubunun ortalama değeri daha yüksek olup, dağılımda hafif pozitif çarpıklık vardır. Bu da ABD'deki öğrencilerin finansal davranışlarının daha olumlu olduğunu gösterebilir.
- **Finansal okuryazarlık** değerleri her iki grupta da benzerdir, ancak ABD grubunda çarpıklık ve basıklık daha belirgin şekilde pozitifdir. Bu da ABD'deki öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin Türkiye'deki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu gösterebilir.

Bu farklılıklar, kültürel, eğitimsel ve ekonomik faktörlerden kaynaklanabilir. Örneğin, ABD'deki öğrencilerin finansal eğitim ve bilgiye daha fazla erişimi olabilirken, Türkiye'deki öğrencilerin finansal konulara olan ilgisi ve bilgisi daha sınırlı olabilir.

İki Ülke Beraber Değerlendirildiğinde,

Tablo 4.2. Cinsiyet Gruplarına Göre Analiz

	Erkekler (E)			Kadınlar (K):			Cevap Vermek İstemeyenler		
	Ortalama	Standart sapma	Medyan	Ortalama	Standart sapma	Medyan	Ortalama	Standart sapma	Medyan
Finansal Tutum	3.54	0.72	3.60	3.45	0.79	3.40	3.38	0.76	3.50
Finansal Davranış	2.83	0.64	2.75	2.86	0.68	2.75	2.75	0.56	3.00
Finansal Okuryazarlık	2.47	0.63	2.25	2.44	0.65	2.25	2.39	0.52	2.50

Erkekler (E):

Finansal Tutum: Ortalama 3.54, standart sapma 0.72. Medyan 3.60 olarak belirlenmiş.

Finansal Davranış: Ortalama 2.83, standart sapma 0.64. Medyan 2.75.

Finansal Okuryazarlık: Ortalama 2.47, standart sapma 0.63. Medyan 2.25.

Erkeklerde finansal tutumun genel olarak yüksek olduğu görülmektedir, finansal okuryazarlık düzeyleri ise orta seviyededir.

Kadınlar (K):

Finansal Tutum: Ortalama 3.45, standart sapma 0.79. Medyan 3.40.

Finansal Davranış: Ortalama 2.86, standart sapma 0.68. Medyan 2.75.

Finansal Okuryazarlık: Ortalama 2.44, standart sapma 0.65. Medyan 2.25.

Kadınlarda da genel olarak finansal tutumun yüksek olduğu görülmektedir. Diğer değişkenlerde de benzer eğilimler mevcuttur.

Cevap Vermek İstemeyenler

Finansal Tutum: Ortalama 3.38, standart sapma 0.76. Medyan 3.50.

Finansal Davranış: Ortalama 2.75, standart sapma 0.56. Medyan 3.00.

Finansal Okuryazarlık: Ortalama 2.39, standart sapma 0.52. Medyan 2.50.

Bu grup içinde finansal tutum ve davranış değişkenleri daha düşük seviyelerde seyretmektedir.

Tablo 4.3. Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Analiz

	Lisans Üstü		Lisans	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Tutum	3.42	0.73	3.50	0.70
Finansal Davranış	2.85	0.65	2.83	0.66
Finansal Okuryazarlık	2.51	0.67	2.45	0.64

Analizlerin genelinde, cinsiyet ve eğitim düzeyi grupları arasında finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık konularında belirgin farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, genel olarak erkeklerin finansal tutumlarının kadınlardan biraz daha yüksek olduğu ve eğitim düzeyi arttıkça genellikle finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Gelir Düzeyine Göre Finansal Tutum, Davranış ve Okuryazarlık Analizi

- **Finansal Tutum:** Gelir düzeyi, finansal tutum üzerinde anlamlı bir etkiye sahip. Özellikle gelir düzeyi 0-9.999tl olan grup ile 20.000tl-29.999tl ve 0-9.999tl ile 30.000-39.999tl arasında belirgin farklılıklar var.
- **Finansal Davranış:** Gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.
- **Finansal Okuryazarlık:** Gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.

Bu sonuçlar, finansal tutumun gelir düzeyine göre değişiklik gösterdiğini, ancak finansal davranış ve finansal okuryazarlığın gelir düzeyinden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Eğitim Düzeyleri ve Finansal Tutum

Pairwise Wilcoxon rank sum testi, iki bağımsız grup arasındaki medyan farklarını karşılaştırmak için kullanılır ve p-değerlerini verir. Senin durumunda, farklı eğitim düzeylerindeki öğrencilerin finansal tutumlarını karşılaştırıyorsun.

Pairwise Wilcoxon rank sum testi, eğitim düzeyleri arasında finansal tutum açısından anlamlı farklılıkları belirler. Benjamini-Hochberg (BH) yöntemi, çoklu testlerden kaynaklanan yanlış pozitifleri kontrol etmek için kullanılır.

Aşağıdaki tablo, her çiftin karşılaştırmasını ve p-değerlerini gösterir:

Tablo 4.4. Eğitim Düzeyleri ve Finansal Tutum

Grup 1	Grup 2	p-değeri	Anlamlı mı? ($p < 0.05$)
Birinci sınıf	Doktora	0.0476	Evet
Birinci sınıf	Dördüncü sınıf	0.6919	Hayır
Birinci sınıf	İkinci sınıf	0.6919	Hayır
Birinci sınıf	Üçüncü sınıf	0.6703	Hayır
Birinci sınıf	Yüksek lisans	0.0068	Evet
Doktora	Dördüncü sınıf	0.0688	Hayır
Doktora	İkinci sınıf	0.0476	Evet
Doktora	Üçüncü sınıf	0.0688	Hayır
Doktora	Yüksek lisans	0.1998	Hayır
Dördüncü sınıf	İkinci sınıf	0.3105	Hayır
Dördüncü sınıf	Üçüncü sınıf	0.3105	Hayır
Dördüncü sınıf	Yüksek lisans	0.0068	Evet
İkinci sınıf	Üçüncü sınıf	0.9767	Hayır
İkinci sınıf	Yüksek lisans	0.0068	Evet
Üçüncü sınıf	Yüksek lisans	0.0076	Evet

1. **Birinci sınıf ile Doktora:** p-değeri 0.0476, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Birinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ile doktora öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
2. **Birinci sınıf ile Yüksek lisans:** p-değeri 0.0068, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Birinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ile yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
3. **Doktora ile İkinci sınıf:** p-değeri 0.0476, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Doktora öğrencilerinin finansal tutumları ile ikinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
4. **Dördüncü sınıf ile Yüksek lisans:** p-değeri 0.0068, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ile yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
5. **İkinci sınıf ile Yüksek lisans:** p-değeri 0.0068, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. İkinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ile yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
6. **Üçüncü sınıf ile Yüksek lisans:** p-değeri 0.0076, bu da anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ile yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.

Anlamlı Olmayan Karşılaştırmalar

- Birinci sınıf ile Dördüncü sınıf, İkinci sınıf, Üçüncü sınıf
- Doktora ile Dördüncü sınıf, Üçüncü sınıf, Yüksek lisans
- Dördüncü sınıf ile İkinci sınıf, Üçüncü sınıf
- İkinci sınıf ile Üçüncü sınıf

Bu karşılaştırmaların p-değerleri 0.05'ten büyük olduğu için anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Bu sonuçlar, belirli eğitim düzeyleri arasında finansal tutumların önemli ölçüde farklı olduğunu gösterir. Özellikle, yüksek lisans seviyesindeki bireylerin finansal tutumlarının diğer birçok gruptan farklı olduğu dikkat çekicidir. Yüksek lisans öğrencileri, hem finansal bilgi hem de tutum açısından diğer gruplardan daha bilinçli olabilirler. Bu, yüksek lisans eğitiminin getirdiği daha geniş perspektif ve bilgi birikimi ile açıklanabilir.

Doktora öğrencileri ile birinci sınıf öğrencileri arasındaki anlamlı fark da, bu iki grup arasındaki finansal bilgi ve tutum düzeylerinin farklı olduğunu gösterir. Doktora öğrencileri genellikle daha olgun ve eğitilmiş olduklarından, finansal konulara daha fazla önem veriyor olabilirler.

Ancak, birinci sınıf ile dördüncü sınıf veya üçüncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark olmaması, lisans eğitimi süresince finansal tutumların çok değişmediğini gösterebilir. Bu da, lisans eğitimi sırasında finansal eğitimin daha fazla vurgulanması gerektiğini işaret edebilir.

Bu sonuçlar, finansal okuryazarlığın artırılması ve farklı eğitim düzeylerindeki öğrenciler için hedeflenen finansal eğitim programlarının oluşturulması konusunda önemli ipuçları sağlayabilir. Eğitim düzeyine göre farklılık gösteren finansal tutumlar, eğitim programlarının içeriğinin ve yöntemlerinin bu farklılıkları göz önünde bulundurarak tasarlanması gerektiğini gösterir.

Burada iki ülkenin (Türkiye ve Amerika'daki öğrencilerin) finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilgili tanımlayıcı istatistiklerini cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre karşılaştırmalı olarak özetleyeceğim.

Tablo 4.5. Cinsiyet Bazında Karşılaştırma (Türkiye)

	ERKEKLER		KADINLAR		SÖYLEMEK İSTEMEYENLER	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Tutum	3.26	0.63	3.15	0.60	3.18	0.76
Finansal Davranış	2.69	0.65	2.72	0.67	2.60	0.57
Finansal Okuryazarlık	2.48	0.72	2.42	0.72	2.33	0.57

Tablo 4.6. Cinsiyet Bazında Karşılaştırma (Amerika)

	ERKEKLER		KADINLAR		SÖYLEMEK İSTEMEYENLER	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Tutum	3.54	0.72	3.45	0.70	3.38	0.76
Finansal Davranış	2.83	0.64	2.86	0.68	2.75	0.56
Finansal Okuryazarlık	2.47	0.63	2.44	0.65	2.39	0.52

Tablo 4.7. Eğitim Düzeyi Bazında Karşılaştırma (Türkiye)

	1.Sınıf		2.Sınıf		3.Sınıf		4.sınıf		Yüksek Lisans		Doktora	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Tutum	3.06	0.63	3.08	0.62	2.93	0.67	3.34	0.53	3.74	0.54	4.00	-
Finansal Davranış	2.99	0.58	2.60	0.63	2.67	0.67	2.68	0.64	2.96	0.56	1.75	-
Finansal Okuryazarlık	2.52	0.73	2.40	0.84	2.45	0.71	2.55	0.65	2.30	0.54	2.50	-

Birinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları orta düzeyde ve nispeten homojen. Finansal davranışlar ve okuryazarlık puanları daha düşük, bu da bu öğrencilerin finansal bilgi ve becerilerinde eksiklikler olabileceğini gösterir.

İkinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ortalama seviyede ve homojen. Ancak, finansal davranış ve okuryazarlık puanları düşük, bu da finansal bilgi ve davranışlar açısından gelişim ihtiyacını gösterir.

Üçüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları, diğer sınıflara göre daha düşük. Bu, belki de eğitimlerinin bu aşamasında finansal konulara daha az önem verdiklerini veya karşılaştıkları zorlukların tutumlarını etkilediğini gösterir.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları birinci sınıfa göre daha olumlu. Ancak, finansal davranış puanları daha düşük ve finansal okuryazarlıkta büyük bir ilerleme yok. Bu, öğrencilerin eğitimleri ilerledikçe finansal tutumlarının iyileştiğini ancak finansal davranış ve okuryazarlık becerilerinde önemli bir gelişme olmadığını gösterir.

Yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları oldukça olumlu, ancak finansal davranışlar ortalama seviyede. İlginç bir şekilde, finansal okuryazarlık puanları düşük, bu da öğrencilerin teorik bilgiye sahip olmalarına rağmen pratikte bu bilgiyi yeterince uygulayamadıklarını gösterir.

Doktora öğrencilerinin finansal tutumları oldukça yüksek, ancak finansal davranış puanları çok düşük. Finansal okuryazarlık ise orta seviyede. Bu, doktora öğrencilerinin finansal konulara dair güçlü olumlu tutumları olmasına rağmen, pratikte bu bilgiyi uygulamada zorlandıklarını gösterir.

Tablo 4.8. Eğitim Düzeyi Bazında Karşılaştırma (Amerika)

	1.Sınıf		2.Sınıf		3.Sınıf		4.sınıf		Yüksek Lisans		Doktora	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Tutum	3.39	0.78	3.32	0.81	2.26	0.87	3.47	0.75	3.74	0.54	3.78	1.00
Finansal Davranış	2.98	0.65	2.65	0.65	2.67	0.67	2.78	0.69	2.96	0.56	3.05	0.72
Finansal Okuryazarlık	2.55	0.66	2.38	0.71	2.45	0.71	2.56	0.62	2.30	0.54	2.58	0.41

ABD'deki birinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları, Türkiye'deki öğrencilere göre daha yüksek. Finansal davranış ve okuryazarlık puanları benzer seviyelerde, bu da erken dönem öğrencilerin finansal bilgi ve becerilerinde eksiklikler olduğunu gösterir.

ABD'deki ikinci sınıf öğrencilerinin finansal tutumları yüksek, ancak finansal davranış ve okuryazarlık puanları Türkiye'deki öğrencilerle benzerdir. Bu, öğrencilerin tutumlarında pozitif bir gelişim olduğunu, ancak davranış ve okuryazarlıkta belirgin bir fark olmadığını gösterir.

Üçüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları ortalama düzeyde ve Türkiye'deki öğrencilere benzer. Finansal davranış ve okuryazarlık puanları da benzer seviyelerde, bu da öğrencilerin finansal bilgi ve becerilerinde benzer eksiklikler olduğunu gösterir.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal tutumları Türkiye'ye göre daha olumlu, ancak finansal davranışlar ve okuryazarlık puanları benzerdir. Bu, ABD'deki öğrencilerin eğitimlerinin ilerleyen aşamalarında finansal tutumlarının geliştiğini, ancak davranış ve okuryazarlıkta belirgin bir ilerleme olmadığını gösterir.

Yüksek lisans öğrencilerinin finansal tutumları oldukça olumlu, ancak finansal davranış ve okuryazarlık puanları ortalama seviyelerde ve Türkiye'deki öğrencilerle benzer. Bu, yüksek lisans seviyesinde öğrencilerin finansal tutumlarının daha olumlu olduğunu, ancak finansal bilgi ve becerilerin benzer düzeyde olduğunu gösterir.

ABD'deki doktora öğrencilerinin finansal tutumları Türkiye'ye göre daha düşük, ancak finansal davranış ve okuryazarlık puanları daha yüksek. Bu, ABD'deki doktora öğrencilerinin finansal bilgilerini daha iyi uygulayabildiklerini gösterir.

4.1. GENEL SONUÇ

Finansal Tutumlar: Her iki ülkede de eğitim düzeyi arttıkça finansal tutumlar genellikle daha olumlu hale geliyor. Ancak, Türkiye'de doktora seviyesindeki öğrencilerin finansal tutumları daha yüksekken, ABD'deki doktora öğrencilerinin finansal tutumları yüksek olmasına rağmen, Türkiye'ye kıyasla biraz daha düşük.

Finansal Davranışlar: Türkiye'de finansal davranış puanları genellikle düşük seviyelerde seyrediyor ve eğitim düzeyi arttıkça belirgin bir artış göstermiyor. ABD'de ise doktora seviyesindeki öğrencilerin finansal davranışları daha iyi durumda, bu da ABD'deki öğrencilerin finansal bilgilerini daha etkin bir şekilde uygulayabildiklerini gösteriyor.

Finansal Okuryazarlık: Türkiye'de finansal okuryazarlık seviyeleri düşük ve eğitim düzeyi arttıkça belirgin bir iyileşme görülüyor. ABD'de de benzer bir durum var, ancak doktora seviyesinde finansal okuryazarlık Türkiye'ye göre daha iyi durumda.

Karşılaştırmalı Analiz

Finansal Tutum: Türkiye'de öğrencilerin finansal tutumları genellikle olumlu, özellikle yüksek lisans ve doktora seviyelerinde. ABD'de ise finansal tutumlar birinci sınıftan itibaren daha yüksek ve istikrarlı bir şekilde devam ediyor.

Finansal Davranış: Türkiye'de öğrencilerin finansal davranışları düşük ve eğitim düzeyi arttıkça belirgin bir iyileşme göstermiyor. ABD'de ise finansal davranışlar daha yüksek ve doktora seviyesinde en iyi durumda.

Finansal Okuryazarlık: Her iki ülkede de finansal okuryazarlık seviyeleri düşük, ancak ABD'de doktora seviyesinde daha iyi durumda. Bu, ABD'deki öğrencilerin finansal bilgilerini daha iyi uygulayabildiklerini ve eğitim seviyesinin finansal okuryazarlık üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gösteriyor.

SONUÇ

Finansal davranış, bireylerin para yönetimi, harcama, tasarruf ve yatırım yapma gibi konulardaki tutum ve eylemlerini ifade eder. Bu davranışlar, kişilerin ekonomik refahını ve finansal sağlığını doğrudan etkiler. Finansal davranışlar, bireylerin ve toplumların ekonomik istikrarı ve refahı üzerinde derin bir etkiye sahiptir. İyi finansal davranışlar, hem kişisel hem de toplumsal düzeyde sürdürülebilir bir ekonomik yapının inşasında kritik bir rol oynar. Bu nedenle, finansal eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması, bireylerin daha sağlıklı finansal kararlar almasını sağlayarak genel ekonomik sağlığı iyileştirebilir.

Finansal bilgi ve okuryazarlık, bireylerin ve toplumların finansal sistemleri anlama, para yönetimi yapma ve finansal kararlar alırken bilinçli seçimler yapabilme yeteneğini ifade eder. Bu kavramlar, bireylerin ekonomik refahını artırmada ve genel ekonomik sağlığı geliştirmede önemli bir rol oynar. Finansal okuryazarlık, bireylerin yaşam kalitesini artırırken, daha geniş bir ölçekte ekonomik istikrar ve büyümeye de katkıda bulunur. Bu nedenle, finansal okuryazarlık eğitiminin yaygınlaştırılması ve erişilebilir hale getirilmesi büyük önem taşır.

Tüm yapılan çalışmalar neticesinde finansal davranış, finansal okuryazarlık ve finansal tutum kavramları bireylerin ilk eğitime başladığı andan itibaren hayatlarında olması ve eğitimini alması gerekli hale gelmiş durumdadır. Bireyin finansal hayatlarında kararlar verirken ve bunları uygularken ihtiyacı olan finansal okuryazarlık derecesi gelecekteki hayatını ekonomik olarak etkileyeceğinden tüm dünyada etkili olan bir kavramdır. Yapılan çalışmalar ve kurulan kurulmuş grup ve örgütler bunları destekler niteliktedir. Fakat günümüz teknoloji dünyasında ve buna bağlı olarak değişen ekonomik şartlar bireylerin bilgilerini ve eğitimlerini sürekli olarak güncel tutmak zorunda olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Yapılan analizler neticesinde Türkiye'deki öğrencilerin finansal tutumları olumlu olmasına rağmen, finansal davranış ve okuryazarlık açısından yetersiz kaldığı ve bu, öğrencilerin finansal bilgi ve becerilerinin eğitim ve deneyimle artırılması gerektiğini gösteriyor. ABD'deki öğrenciler, finansal tutum, davranış ve okuryazarlık açısından daha iyi durumda olduğunu görürken özellikle doktora seviyesinde finansal bilgi ve becerilerini daha etkin bir şekilde uygulayabiliyorlar. Eğitim sistemlerinin finansal eğitim

konusunda farklı yaklaşımları ve öğrencilerin finansal konulara erişimleri bu sonuçlar üzerinde etkili olabilir. Türkiye'de finansal eğitimin güçlendirilmesi, öğrencilerin finansal davranış ve okuryazarlıklarını geliştirebilir. Bu analizler, her iki ülkedeki eğitim düzeyine göre finansal tutum, davranış ve okuryazarlıkta benzerlikler ve farklılıklar olduğunu ve eğitim sistemlerinin bu alanlarda önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Genel olarak, gelir düzeyi arttıkça bireylerin finansal tutum puanlarının da arttığını gözlemliyoruz. Düşük gelir düzeyine sahip bireylerin puanları daha geniş bir aralıkta dağılırken, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanları daha dar bir aralıkta yoğunlaşmaktadır. Bu durum, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin finansal konularda daha tutarlı ve olumlu bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Bu bulgular, finansal eğitimin ve bilinçlendirmenin, özellikle düşük gelir düzeyine sahip bireyler arasında önemini vurgulamakta ve onların finansal tutumlarını geliştirebileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Agnew, J. R., Bateman, H., & Thorp, S. (2012). "Financial Literacy And Retirement Planning İn Australian". *UNSW Australian School Of Business Research Paper, 2012ACTL16*. https://Papers.Ssrn.Com/Sol3/Papers.Cfm?Abstract_Id=2198641
- Ahmetoğulları, K., & Parmaksız, H. (2019). "Finansal İyilik Halinin Finansal Okuryazarlık Ve Kredi Kartı Tutumuyla İlişkisi". *The Journal of Academic Social Science*, 48(48), 317-330.
- Alkaya, A., & Yağlı, İ. (2015). *Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama*. <http://Acikerisim.Nevsehir.Edu.Tr/Handle/20.500.11787/2338>
- Almenberg, J., & Dreber, A. (2015). "Gender, Stock Market Participation And Financial Literacy". *Economics Letters*, 137, 140-142.
- Altıntaş, K. M. (2009). "Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli". *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 5(9), 151-176.
- Arslan, F. (2018). *Kamunun Katılım Bankacılığına Girmesinin Katılım Bankacılığına Olan Muhtemel Etkileri* [Master's Thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam ...]. <http://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/674>
- Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results Of The OECD/International Network On Financial Education (INFE) Pilot Study*. https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en
- Aydın, A. D. (2018). "Türkiye’de Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme". *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Aydoğan, E., & Sarıkovanlık, D. V. (t.y.). *Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Oranlarının İncelenmesi ve Finansal Okuryazarlığın Bütçeleme Davranışı Üzerine Etkileri: İstanbul İli Uygulaması*. Geliş tarihi 06 Haziran 2024, gönderen

<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET002208.pdf>

- Barış, S. (2016). Finansal Okuryazarlık Ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2).
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tesamakademi/issue/24719/261446>
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama* [Master's Thesis, Anadolu University (Turkey)].
<https://search.proquest.com/openview/91ece1b415ca4ac8f8936e5c44462994/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- BDDK 2018. (t.y.). *Duyuru Detay*. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/Detay/2053>
- Bernheim, B. D., & Garrett, D. M. (2003). "The Effects Of Financial Education In The Workplace: Evidence From A Survey Of Households". *Journal of public Economics*, 87(7-8), 1487-1519.
- BIST 2020. (t.y.). *Borsa İstanbul A.Ş.* Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://borsaistanbul.com/tr/duyuru/51/2020-yili-birinci-uc-aylik-donemi-icin-bist-pay-endeksleri-kapsaminda-yer-alacak-paylarda-degisiklik-yapilmistir>
- Bodie, Z. (2006). "A Note On Economic Principles And Financial Literacy". *Networks Financial Institute Policy Brief*, 2006-PB, 07.
- Brown, M., & Graf, R. (2013). *Financial Literacy, Household Investment And Household Debt: Evidence From Switzerland*. <https://ux-tauri.unisg.ch/RePEc/usg/sfwphi/WPF-1301.pdf>
- Capuano, A., & Ramsay, I. (2011). "What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics". *An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics (March 23, 2011)*. U of Melbourne Legal Studies Research Paper, 540. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1793502
- CYFI 2019 (t.y.). *ICC – Uluslararası Çocuk Merkezi*. Geliş tarihi 24 Haziran 2024, gönderen <https://icc.org.tr/tarihce>

- Denizmen, Ö. (2013). *Kartlarıyla Mucize Yarat*. Destek Yayınları, İstanbul.
- EESC 2016. (t.y.). *Financial Education for Girls—United Nations Partnerships for SDGs platform*. Geliş tarihi 24 Haziran 2024, gönderen <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=10973>
- Eroğlu, N., Söylemez, A. O., & Alıç, C. (2016). "Türkiye’de Zorunlu Karşılıklar Ve Tüketici Kredileri: Ekonometrik Bir Model Denemesi". *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(2), 63-86.
- Eskici, Y. (2014). *Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi Ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri*. (Master’s Thesis), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/handle/11607/1756>
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane Halkının Finans Eğitimi Ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 101-116.
- FODER. (t.y.). *Finansal Okuryazarlık 2019*. FODER. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://www.fo-der.org/finansal-okuryazarlik-2019/>
- FODER. (2014, Aralık 17). *3 Kumbara 500 Bin Öğrenciyi Eğitecek*. FODER. <https://www.fo-der.org/3-kumbara-500-bin-ogrenciyi-egitecek/>
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. 1. Baskı. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gönen, E., & Özmete, E. (2007). "Finansal refah: Finansal yönetim sürecinden duyulan tatmin, finansal davranışlar ile öz-saygı arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11), 57-69.
- Grohmann, A. (2018). "Financial literacy and financial behavior: Evidence from the emerging Asian middle class". *Pacific-Basin Finance Journal*, 48, 129-143.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile finans sistemi ilişkileri: Finansman yönetimi, finansal okuryazarlık, finansal eğitim*.
- Hira, T. K. (1997). "Financial attitudes, beliefs and behaviours: Differences by age". *Journal of Consumer Studies & Home Economics*, 21(3), 271-290. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.1997.tb00288.x>

- Hogarth, J. M., & Hilgert, M. A. (2002). "Financial knowledge, experience and learning preferences: Preliminary results from a new survey on financial literacy". *Consumer interest annual*, 48(1), 1-7.
- Isik, I. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erisim ve Finansal Egitim*. Işık, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye’de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim. *Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*.
- Jones, P. D., & Mann, M. E. (2004). Climate over past millennia. *Reviews of Geophysics*, 42(2), 2003RG000143. <https://doi.org/10.1029/2003RG000143>
- Jorgensen, B. L., Rappleyea, D. L., Schweichler, J. T., Fang, X., & Moran, M. E. (2017). "The Financial Behavior of Emerging Adults: A Family Financial Socialization Approach". *Journal of Family and Economic Issues*, 38(1), 57-69. <https://doi.org/10.1007/s10834-015-9481-0>
- Kaderli, Y., Gümüş, U. T., & Danışman, E. (2016). "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Türk Silahlı Kuvvetleri Emekli Personeli Üzerinde Bir Araştırma". *International Journal of Finance & Banking Studies (2147-4486)*, 5(5), 52-70.
- Kavuklu, B. (2019). *Türkiye’de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (Kobi’ler) ve Kamu Garantili Krediler* [Master’s Thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)]. <https://search.proquest.com/openview/d4528d067e0e4c24a5401fef440f9e16/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Kefela, G. T. (t.y.). *Promoting access to finance by empowering consumers—Financial literacy in developing countries*. Kefela, G. T. (2010). Promoting access to finance by empowering consumers-Financial literacy in developing countries. *Educational research and reviews*, 5(5), 205.
- Kılıç, Y., & Ata, H. A. (2015). "Finansal okuryazarlık: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 129-150.
- Kieschnick, D. A. H. (2006). *Financial knowledge levels and savings behaviors of Bermudian high school seniors at CedarBridge Academy*. Iowa State University. <https://search.proquest.com/openview/5ccff1e4a615ea3f27081bd286cbf2cf/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Kim, M., Choi, S., & Lee, J. (2017). "Economic System and Financial Literacy: Evidence

- from North Korean Refugees". *Emerging Markets Finance and Trade*, 53(11), 2505-2527. <https://doi.org/10.1080/1540496X.2017.1340880>
- Kuduz, N., & Atasever, M. (2022). "Finans işletmelerinin stratejik yönetim bağlamında misyon ve vizyon ifadesi bileşenlerine göre girişimcilik özellikleri". *İzmir İktisat Dergisi*, 37(1), 53-76.
- Kutval, Y. (2019). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası-katılım bankaları ilişkisi: Katılım finansmanı ve zorunlu karşılık modelleri*. (Doktora Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
<https://search.proquest.com/openview/ce6b574f1dfb24f9166a1fc419fa46f7/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Lai, M.-M., & Tan, W.-K. (2009). "An empirical analysis of personal financial planning in an emerging economy". *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 16(16), 102-115.
- Liman, N., & Hananto, L. P. (2009). "Financial Planning Determination of Retirement Fund for Indonesian People: The Significant of Expenses Ratio". *Journal of Applied Finance and Accounting*, 1(2), 247-267.
- Lusardi, A. (2006). "Financial literacy and financial education: Review and policy implications". *NFI Policy Brief, 2006-PB*, 11.
- Lusardi, A. (2008). *Financial literacy: An essential tool for informed consumer choice?* National Bureau of Economic Research. <https://www.nber.org/papers/w14084>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). "Financial literacy and retirement planning in the United States". *Journal of pension economics & finance*, 10(4), 509-525.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. (2010). "Financial Literacy among the Young". *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358-380. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). "Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness". *Journal of pension economics & finance*, 14(4), 332-368.
- Mason, C. L. J., & Wilson, R. M. S. (2000). "Conceptualising fi-financial literacy". *Occasional paper*, 7, 3-40.

- Mercan, N., Oyur, E., Altınay, A., & Aksanyar, Y. (2012). "Ekonomi Okur Yazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma". *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- OECD (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en
- OECD (2009). <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/publicationsdocuments/13/>
- Onur, N., & Nazik, M. H. (2014). "Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (Ftö): Geçerlik Ve Güvenilirlik Çalışması Özet". *E-Journal of New World Sciences Academy*, 54. <https://www.firatakademi.com/upload/articleTmpFiles/NWSA-8844-3423-9.pdf>
- Özçam, M. (2006). "Yatırımcı eğitimi: Dünya uygulamaları ve Türkiye için öneriler". *Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu*, 1.
- PACFL 2008. (t.y.). *Annual Report to the President*. US Government Printing Office.
- Geliş tarihi 24 Haziran 2024, gönderen https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=-7yOP-x4nSEC&oi=fnd&pg=PA1&dq=%E2%80%9CAnnual+Report+To+The+President,%E2%80%9D+President%E2%80%99s+Advisory+Council+on+Financial+Literacy,+2008&ots=bBkc9K_rkL&sig=OdB6Yrn_JqPPk-vQnQk-4jMcB28
- Remund, D. L. (2010). "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy". *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
- Reyes, R. L. (2006). *The psychological meanings of money*. (PhD Thesis). Alliant International University, California School of Professional.
- Sarigül, H. (2014). "A Survey of Financial Literacy Among University Students". *Journal of Accounting & Finance/Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=13040391&AN=99336031&h=EjzPJ12NuqOBOBktY>

1fZCRcwa0wWt%2B0aN0dKrDJ6x9VdHNtDRaKdAdRJTRzb6ChpRMIuY5fa
kQQ6aqRejJbx1Q%3D%3D&crl=c

- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık Ve Türkiye Uygulaması*.
- Schwab, C., Iannicola, D., Beck, T., Hira, T., Bryant, J. H., Parker, J., & Dawson, C. (2008). "President's advisory council on financial literacy". *Annual Report to the President. Washington: The department of the treasury*.
- Sezer, D., & Demir, S. (2015). "Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar İle İlişkisi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, 69-88.
- Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). "Financial Capability in Children: Effects of Participation in a School-Based Financial Education and Savings Program". *Journal of Family and Economic Issues*, 32(3), 385-399. <https://doi.org/10.1007/s10834-010-9220-5>
- Shih, T.-Y., & Ke, S.-C. (2014). "Determinates of financial behavior: Insights into consumer money attitudes and financial literacy". *Service Business*, 8(2), 217-238. <https://doi.org/10.1007/s11628-013-0194-x>
- Sönmez, Doç. Dr. H. (2014). "Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4). <https://doi.org/10.18037/ausbd.00957>
- SPK 2012. (t.y.). <https://spk.gov.tr>. Geliş tarihi 24 Haziran 2024, gönderen <https://spk.gov.tr/istatistikler/uluslararası-ekonomik-ve-finansal-gostergeler/2012-yili>
- SPK 2018. (t.y.). *Sermaye Piyasası Kurulu—2018 yılı SPK Bültenleri*. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://spk.gov.tr/spk-bultenleri/gecmis-yillara-ait-bultenler/2018-yili-spk-bultenleri>
- Strömbäck, C., Lind, T., Skagerlund, K., Västfjäll, D., & Tinghög, G. (2017). "Does self-control predict financial behavior and financial well-being?". *Journal of behavioral and experimental finance*, 14, 30-38.

- Şahin, C. (2014). "Bir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma: Bozüyük Meslek Yüksekokulu Örneği". *Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 19-29.
- Şarlak, Z. (2012). Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları*. Nakış Ofset: İstanbul.
http://www.dat.net.tr/FileUpload/op488361/File/03_01_aile-butcesi-ve-kaynak-yonetimi.pdf
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*.
- TCMB. (t.y.). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Günlük Döviz Kurları*. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen https://tcmb.gov.tr/kurlar/kur2014_tr.html
- TCMB 2011. (t.y.). Geliş tarihi 24 Haziran 2024, gönderen <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/eski+raporlar/tcmb+bulten/tcmb+bulten>
- TEB ve Boğaziçi Üniversitesi Analitik ve İşgörü Merkezi, *Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi*, (t.y.). Geliş tarihi 10 Haziran 2024, gönderen <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>
- Temizel, F. (2010). *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*. Şehir: Erzurum.
- Temizel, F., & Bayram, F. (2011). *Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İBBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma*. Temizel, F., & Bayram, F. Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İibf) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.
- Temizel, F., & Özgüler, İ. (2015). Finansal Eğitime Bakış. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(1), 1-16.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2009). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Şehir: Amsterdam.
- TSPB 2014. (t.y.). *Genelgeler · Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği*. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://tspb.org.tr/genelgeler/>
- TSPB 2017. (t.y.). *Türkiye Sermaye Piyasası 2017 · Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği*.

- Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://tspb.org.tr/yayinlar/turkiye-sermaye-piyasasi-2017/>
- TSPB 2018. (t.y.). *Genelgeler · Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği*. Geliş tarihi 25 Haziran 2024, gönderen <https://tspb.org.tr/genelgeler/>
- Turgut, H. (2006). *Parasal zeka*. Şehir: Kocaeli.
- Türk Dil Kurumu*. (t.y.). Geliş tarihi 10 Haziran 2024, gönderen <https://tdk.gov.tr/>
- Türk Dili Dergisi* 2013. (t.y.). Geliş tarihi 10 Haziran 2024, gönderen <https://tdk.gov.tr/yayinlar/sureli-yayinlarimiz/tuerk-dili-dergisi-2013/>
- Türkoğlu, H. (2013). *Türkiye’de Yurtiçi Tasarruf Oranları Neden Düşük? Nasıl Arttırılabilir?* İzmir: Siyasal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi.
- Ünal, S., Düğer, Y. S., & Söylemez, C. (2015). "Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), 31-52.
- Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). "Financial literacy and stock market participation". *Journal of Financial economics*, 101(2), 449-472.
- Williams, S. E., & Watson, J. B. (1987). "Speaking proficiency variations according to method of alaryngeal voicing". *The Laryngoscope*, 97(6), 737-739. <https://doi.org/10.1288/00005537-198706000-00018>
- Yardımcıoğlu, M., & Yörük, A. (2016). "Türkiye’deki Finansal Okuryazarlığın Ve Finansal Farkındalığın Durumu". *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 9(2), 173-207.
- Yavuzarslan, N. (2011). *Finansal İstikrar ve Zorunlu Karşılıklar*. <https://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/nurselyavuzarslan.pdf>
- Yılmaz, H. (2012). *Gizemli bir kavram: Finans okuryazarlığı*. Yılmaz, H. ve Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk özelliklerindeki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Çevrimiçi*, 11 (4), 927-944.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Muhammed Enes PAYVEREN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	